

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

V.

Издави половином свакога мјесеца у свескама —
 Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. —
 Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администра-
 цији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву
 на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власто-
 ручнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма
 и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на
 годину.

ГОДИНА

IX.

Л Е К Ц И Ј Е

ИЗ

ПРАВОСЛАВНО-ХРИШЋАНСКОГ ДОГМАТИЧКОГ БОГОСЛОВЉА

ПО РУСКИЈЕМ БОГОСЛОВИМА

За своје ученике Богословско-Училишске Школе

САСТАВИО: **Лазар Т. Перовић.**

(Наставак.)
 CRNOJEVIĆ

V. Свештенство.

Свештенство је таква тајна новог завјета, у којој се преко полагања архијерејских руку и молитве на одабрану личност призива Божанствена благодат, којом се дотична личност освећује и поставља у извјесни чин управе црквене. Краће: свештенство је тајна, у којој Дух Свети правилно одабрану личност поставља да врши свете тајне и поучава стадо Христово. Тако је Спаситељ посветио на ту дужност своје апостоле, кад им је свечано послјије свога ускрснућа зајавио: „јакже посла мя Отець и азъ посылаю вы. И сіе рекъ, дуну и глагола имъ: примите Духъ свять, имже отпустите гръхи — отпустятся, и имже держите — держатся“ (Јоан. гл. 20, ст. 22).

Таквим начином ова света тајна има своје Божанствено поријекло, а садржи у себи особити дар Божији, којијем су св. Апостоли, по упуству св. Духа, рукополагали презвитере и

дјаконе по свима црквама, о чему нам Павле тврди, као што се сам једном приликом при праштању с учитељима ефеске цркве изразио: „внимајте себѣ и всему стаду, вѣ немѣ же васѣ Духъ святыи постави епископы, пасти церковь Господа и Бога, юже стяжа кровію своєю“ (Дѣян. 20, 28). Исус Христос је одабрао дванајест својих Апостола, да они врше његове тајне, а ови су пак исто бирали угледна лица и постављали у извјесне црквене чинове, те таквим начином установио се поредак непрекидног свештенства.

Свештенство, као тајну, признавала је и признаје не само наша Црква, него и све хришћанске секте на истоку, премда су одступиле од православља. Ова тајна, покрај Божанственог поријекла свог, има видљиви, чуони знак — полагање руку, чим дотична лица добивају извјесни чин од самог Светог Духа, јер „гдје је црква, тамо је и Дух Божији, а гдје је Дух Божији, тамо је и црква и свака благодат“ (Св. Иринеј.)

Свештенство, као тајна, има двије стране: видљиву — рукополагање спојено са молитвом и невидљиву, т. ј. добивену благодат Божју.

1) *Рукополагање* — вршило се од прва почетка како при чину епископском, тако и свештеничком, преко чега се добијала фактичка благодат Божија. Оно је спојено било са молитвом, што се види при избору Савла и Варнаве, а други пут при избору седморице дјаконѣ Дванајест Апостола, сазвавши много ученика, рекоше: није лијепо, да се ми, напуштајући науку Божију, бринемо о трпезама, него, браћо, изаберите између себе седам људи паметнијех, испуњених Св. Духом и мудрошћу; њих ћемо метнути на ту службу, а ми ћемо на свагда остати у молитви и служењу науке Божије. Овај приједлог допао се свему скупу и изабраше Стевана, мужа пуна вјере и Св. Духа и Филипа, и Прохора, и Никанора, и Тимона, и Пармена и Николу Антиохијца, који је пријешао из незнабоштва, њих изведоше пред апостоле, а ови, помоливши се за њих, метнуше на њих руке“ (Дѣян. VI, 2—6). Тако су они радили и при одређивању презвитера по разним црквама. Ево она молитва, која се том приликом и данас практикује у нашој цркви:

„Божественная благодать, всегда немощная врачующи и оскудѣвающая восполняючи, пророчествуетъ (по имену) благоговѣйшаго вподіакона во діакона (или: діакона во пресвитера) помолимся убо о немѣ, да приидетъ на него благодать всесвятаго Духа.“

Невидљива страна ове свете тајне састоји се у томе, што се преко ње, последије молитве, даје изабраној личности Божанствена благодат свештенства, које саодговара његовој будућој служби. „Воспоминаю тебѣ възгрѣвати даръ Божій, живущій въ тебѣ възложеніемъ руку моею“ — рекао је апостол Павле Тимотеју.

И ако је благодат свештенства једна, али се она преко тајне у различитој мјери предаје, саодговорно служби црквених служилаца. Такс н. пр. епископ, као главни свештенослужилац, први учитељ и главни управитељ или архипастир у својој цркви — добија и благодат у највећој мјери, презвитер, будући преко рукополагања од епископа сву власт добија, од њега зависи и може учити и управљати само повјереном му епархијом и то оном, коју му епископ одреди добија мањи степен благодати, а дјакон, као помоћник и саслужилац епископски и презвитерски при црквеној служби, нема самосталне власти ни учити, ни свештену радњу обављати — зато добија још мањи степен благодати. Али, не гледајући на сву разлику количине благодати тајне свештенства, она пребива у душама свију њих неизмјењиво, те се због тога ни један од поменутих трију редова црквених старешина не могу по други пут рукоположити у исти чин, а то значи тајна свештенства се не повторава: „Аще кто, епископъ или пресвитеръ, или диаконъ приемять отъ кого либо второе рукоположеніе да будетъ низверженъ отъ священнаго чина и онъ и рукоположившій, развъ аще достовѣрно будетъ извѣстно что отъ еретиковъ имѣеть рукоположеніе. Ибо крещеннымъ или рукоположеннымъ отъ таковыхъ ни вѣрными, ни служителями церкви быти не возможно.“ (68 правило апостолско).

Ова света тајна је својина Божанствена, рукополагање се једначи с крштењем, те има особити значај. Зато се она не добија милошћу или поткупљивањем, јер „ако ко: епископ, пресвитер, или дјакон добије ову част за новце, нека се збаци и он и онај, који га је поставио и да се уклони од заједнице засвим, као Симон Волхв.“ (29 правило апостолско). Зато и епископ овакву Божанствену својину дужан је дијелити сваком по заслуги, а не ради угађања својој својти постављати кога он хоће, јер се Црква Божија не смије постављати под власт наслѣдства.

Свештеник, као одабрано лице, снабдјевено авторитетом Божанствене власти, у свом животу и раду дужан се узвисити над стадом својим и као јака морална сила бити му предметом

угледања, као што Павле Тимотеју препоручује: „образъ буди вѣрнимъ: словомъ, житиємъ, любовію, духомъ, вѣрою, чистотою“ (I Тим. гл. 4, ст. 12). Уз ово треба да је потпуно оспособљен за своју узвишену дужност како у моралном, тако и у интелектуалном смислу, те да достојно ступи у свој чин по гласу срца и савјести своје, јер наједанпут од обичног човјека постаје пастир, вођа и учитељ народни и вршилац великих Божанствених тајна. — Народ пак дужан се покоравати кориснијем упуствима свог свештеника, подражавати његовом примјерном начину живота, тачно вршити све обавезе моралне и материјалне према њему и свуда и на сваком мјесту указивати му ону љубав и поштовање, какву треба да гаје дјеца према свом родитељу, јер и шта им је он друго, него духовни отац и старатељ душе и тијела. Дешава се, да свештеник поклизне с оног пута, којим му треба ићи, изгуби се, па морално клоне. У оваквом случају стадо се дужно држати свете цркве, слушати Божанствене службе и примати свете тајне од истог свештеника, не обзирући се на начин његовог живота и рада, јер је све то дјело Божанствене силе, која нас и освећује, те благодат Божија једнако има стварни утицај. Свештеник врши тек спољашњу форму свете тајне, а унутрашњу нам сам Бог поклања. Ево како се о томе изразио свети Григорије Богослов: „Да се очистиш, свакоме заслужује да вјерујеш, ако је само он из броја оних, што су добили власт, који нијесу једно осуђени и нијесу се отуђили од цркве. Немој ти да судиш судије, кад захтијеваш лијечења; не разбирај заслуге оних, који те чисте; не пробирај их с обзиром на родитеље. — И ако је један од њих бољи или грђи, опет је сваки виши од тебе. Расуди овако: два су прстена: златни и гвоздени и на оба двјема је изрезан један исти царски лик и оба два смо притиснули на воску. Чим се одликује један печат од другог? — Ничим. Распознај материју на воску, па ако си паметнији од свију, а ти кажи, који је отисак гвозденог, а који златног прстена и зашто је он једнак? Јер ако је материја различита, али у сликању разлике нема. Тако нека је пред тобом и овакав сваки старешина. Па нека он надмашује другог животом, али је сила крштења равна и једнака, те може сваки довести к савршенству, ко је упућен у тој вјери.“*)

*) Сильвестрѣ, књ. IV, стр. 344.

Ко може вршити тајну свештенства и шта се тражи од лица, која је примају.

По учењу свете православне цркве искључиво право вршити ову свету тајну припада епископима, као непосредним прејемницима апостолским. О томе нам тврде апостолска правила, гдје се у I-ом и II-ом говори: „Епископа да постављају два или три епископа; пресвитера и ђакона и остале редове да поставља сам епископ.“ Лица, која приступају овој тајни, треба да су православни хришћани, испитани у науци Божијој „якоже Божији строители,“ јер су позвати да друге уче ријечју и животом у вјери. Зато је црква и узаконила да онај, који тражи свештенички чин, мора знати Свето писмо и црквена правила, како би их могао и сам испуњавати и поучавати повјерену му паству (правило 2, VII вас. сабор). Ако ли је скоро прешао из незнабоштва или које друге вјере, или из поквареног, разузданог начина живота, — не треба наглити с рукополагањем, док се исти добро не окуша (80 правило ап.) свјетски човјек, или монах, не може одма доћи на високи епископски чин, док не пријеђе остале ниже чинове, али у сваком случају овакви мора бити слободан од брачне везе, премда за свештенички и дјаконски чин дозвољава се лицима женити, а западна црква завела је за све безорачност (целибат).

Начини рукополагања (хиротоније*).

Избор најстаријег чина у црквеној управи, епископа, у првом црквеном добу припадао је клиру и народу и такав поредак био је сасвим нормалан с принципиалне тачке гледишта: Епископ је преставник читаве једне општине, а ова се састоји из клира и свјетовњака. Ипак, народ је и овдје имао јачи глас и ниједан епископ није могао бити изабран без народа. Народ би по-гдје-кад сам бирао кандидата и предлагао га епископима, а гдје-кад је бивало обратно, али воља народна имала је рјешавајући значај, а при сагласју овај би клицао „ἀξιός“ (достојан) у противном случају „ἀναξιός“ (недостојан). Овакво право народа и свјетске власти при избору епископа постојало је до VII вас. сабора, а од тада је ријешено, да епископа само духовна власт бира, свјетска се у томе мијешати не смије, јер би се такав избор сматрао за незаконит (III-ће правило). — Што се тиче

*) Из мојих академских прибиљежака по лекцијама латургике мог професора у Петрограду, др. Н. В. Покровскога.

самог чина посвећења у епископство, или тако-зване хиротоније, он је сачуван од најстаријег доба у апостолским установама, премда има тек археолошки значај, јер га је доцније практика наше цркве све више мијењала и допуњала. У Русији се срета од 1725 год. штампани чин хиротоније, у којему је нарочито истакнута заклетва епископска. Ова се дијели на двоје: заклетву црквену и владоцу. Прије свега заклиње се, да ће чувати вјеру православну, црквене каноне, покоравати се синоду, не рукополагати у туђе епархије и не проповиједати без дозволе мјесног епископа; не постављати на једној летурђији два свештеника, не држати се католичког погледа при освећењу св. дарова. Нарочиту промјену унио је овај чин у другу половину заклетве. Прије смо казали незаконитост мијешања грађанске власти у црквене послове и епископ се клео, да ће се покоравати својој духовној управи, не гледајући на то, што би га нападао и сам цар; а сада је проникао други принцип у црквени живот — постављени епископ полаже заклетву, да ће вјеран и покоран бити цару; за вријеме полагања клетве стоји на извезеном орлу. Да пријеђемо на хиротонију, која нас чешће срета, хиротонију свештеничку. Основне црте ове хиротоније налазе се у књигама новог завјета, а специјални чин налазимо у установама апостолским, који се састоји из полагања руку и молитава. Ево како се он у данашње вријеме врши:

Кад се пренесу свети дарови са жртвеника на пријесто, два дјакона приводе дотичног к царским вратима и наглашују „повели!“ — „повелите!“ — „повели ему, преосвященнѣйшій владыко!“ Први узглас односио се је прије народу, који је и бирао свештеника, други клиру, а трећи епископу. Пошто уђе у олтар, три пута га проводе око пријестола правцем к истоку, пјевајући стихире: „святій мученицы...“ „слава тебѣ Христе Боже, Апостоловъ похвало...“ и „Исаія ликуй...“ Ове се исте стихире пјевају и чини се круг и при вршењу другижих тајна, на пр. крштења и брака, јер у симболичком смислу означавају тијесну заједницу са Христом, а круг је и у дохришћанској древности служио симолом везе, премда дубока хришћанска старина није знала овог обреда. За овим шљедује означена молитва, послје које се читају три молитве: а) призивање благодати, б) ектенија „миромъ Господу помолимся“ и в) молитва, која показује обавезност свештеничку проповиједати св. јеванђеље. Сада му мјесто орара дају епитрахиљ, тако

му се даје фелон и остало, уз наглашење епископово: „ἀξιός“ и „достоинъ“ — што се понавља пјевајући.

Рукополагање дјаконско у припреми самој има неке више подробности, али што се тиче даље процедуре, готово је иста, коју смо видјели при рукополагању у свештенике, највећа разлика избија у свештеничком облачењу.

VI. Б р а к.

Брак је таква тајна новог завјета, у којој се младенци слободно пред светим олтаром обећају свештенику, да ће на свагда остати у супружанској вјерности, подједнако подносити судбину живота и дијелити срцем и душом све оно, што их у животу сретe. Овим младенци ступају у најтјешњу духовну заједницу, слично оној, у којој је Христос остао са својом црквом. Због овога им свештеник, као посредник између Бога и њих, проси од Бога благодат чисте јединодушности к срећном рађању и хришћанском васпитању њихове дјечице, тих будућих чеда црквених. Краће: брак је таква тајна, у којој, при узајамној сагласности младожење и невесте, умољава се Божанство, да им да своју благодат, неопходну за њихов породични живот. И ово је тајна Божанственот поријекла. Ословоу јој је положио сам Бог при стварању прве брачне везе, кад је благословио и рекао: „раститесь и множитесь и наполните землю“ (Бит. 1, 27—8). Ово се догодило за вријеме сретног безгрешног живота првих људи, премда је Бог и послје њиховог пада опет благослов свој поновио. „И благослови Богъ Ноя и сыны его и рече имъ: раститесь и множитесь и наполните землю (бит. 9. 1).

Брак је у толико узвишена, јака, света и чиста тајна, да се никако уништити не може, јер човјек оставља и оца и мајку, а прихваћа жену своју, те постају једно тијело и једна душа. Он их је благословио, па тако треба и да остане на свагда, јер „еже Богъ сочета, человекъ, да не разлучаетъ“ (Мө. 19, 4—6).

Двојака је цијељ свете тајне брака: умножавање човјечанства, чим црква Христова добија више поштовалаца и пљедбеника, а затим узајамно потпомагање и допуњавање супруга у току овог и онако горког живота. Зато је Бог и створио човјеку помоћницу из ребра мужевљева, да би они јаче у себи осјећали узајамну љубав и старали се живјети нераздвојним животом. К овим двјема цијељима послје пада првих људи придружила се и трећа: обуздавати страсти и жеље к чулним насадама.

Брак је у сва времена имао велики религиозни значај, како у период патријархални, тако и подзакони, јер се појимало његово Божанствено установљење, те су се и новобрачници испуњали побожним осјећајима покорности к Бсгу, просећи у Њега милости и помоћи у новом, замашном и трудном животу. У подзаконом периоду управо је законом било строго прописано чување светиње ове тајне и били су одређени и степени сродства, по којима се дозвољавало ступати или не у брак, а већ са доласком Христа Спаситеља још се боље ојачао његов религиозно-наравствени значај.

Има случајева, када се може по нужди дозволити распуштање или растављање на свагда мужа и жене и то у крајњем случају кад једно другога својим начином живота изневјери, баца се у развратан живот. Ово се може видјети из оног мјеста, када Фарисеји питаху Спаситеља о томе, а Он им не даваше разлога; а кад се они позваше на Мојсеја, Он им одговори: „Мојсей по жестокосердију вашему повелъ вамъ пуштити жены ваша; изначала же не бысть тако. Глаголю же вамъ, яко иже аще пуститъ жену свою, развѣ словесе прелюбодѣйна и ожендѣся (инов) прелюбы творитъ. И женяйся пущеницею — прелюбодѣетъ (Мат. 19, 8—9).

Не може се у право подредити Двѣријеме, кад је Спаситељ установио свету тајну брака; да ли на свадби у Кани галилејској, или баш овом приликом при разговору с Фарисејима, или послѣ својег ускрснућа, када се за четрдесет дана јављао својима ученицима и говорио им о царству Божијем и својој цркви — о томе се ништа у јеванђелијама не налази, као што „и ина многа яже сотвори Јисусъ не суть писана въ книгахъ ихъ (Јоан. 20, 30, 21—25). Али нешто из апостолских установа, а још више из светог предања ми видимо, да је тајна брака постојала у цркви од самог постанка црквеног и води почетак од нашег Спаситеља.

Апостол Павле је сам изложио обавезе мужа и жене, кад је рекао, да муж треба да воли своју жену, као што је Христос волио цркву, а жена да се у свему дужна покоравати своме мужу, јер јој је он старешина, онакав старешина, као што је Христос цркви, за коју је и страдао. Оваквим упоређењем Павле је доказао онај дубоки значај брака, као и оне високе наравствене везе, јер је света и испуњена благодаћу Христовом. Зато Павле и говори: „тайна сія великая есть, азъ же глаголю во Христа и во церковь“ (Еф. 5, 31—32).

Брак се још у апостолско доба вазда спајао са вјером и помишљу на Бога и у име Његово преко особите свештене радње, за разлику од других брачних веза; зато Павле и напомиње ријеч „Точию о Господѣ,“ кад говори, да се удовица може слободно преудати послѣ смрти својег мужа. „жена привязана естъ закономъ во елика живеть мужъ ея: аще же умреть мужъ ея, свободна естъ за негоже хоцетъ посягнути — точию о Господѣ.“ (1 Кор. 7—39). Ово нам потврђују свети Оци и црквени учитељи. Тако на пр. св. Игњатије Богоносац пише:

„Онима, који се жене и удају, треба да се веза врши с епископским благословом „да будетъ бракъ о Господѣ, а не по вожделѣнїю.“

ОМИЛИТИКА ИЛИ УПУСТВО У ЦРКВЕНОМ БЕСЈЕДНИШТВУ

за своје ученике Богословско-Училишѣске Школе

по Ј. Амфитеатрову и Н. Фаворову

Водилац: Е. И. Поповић.

CRNE GORE ĐURĐE

(Наставник)

— CRNOJEVIĆ

О предметима различних пастирских поука у појединости.

§ 26. О потреби и распореду предмета за црквене поуке.

У колико је опширнији и разноврснији приповједнички материјал, у толико се треба више старати, да га у течају годишњег проповиједања распоредимо тако, како ћемо га свега, према времену и приликама, подесно употребити, те, на овај начин, саопштити повјереним људима *сву вољу Божију*, ништа не изоставивши, што ће за њих спасоносно и поучно бити. Разумије се, да је поучавање свагда и у свако вријеме корисно; али ипак много значи, кад се о нечему говори баш у оно вријеме и у оним приликама, кад управо и треба о томе да се говори; поред овога, кад се проповиједа без икаква плана, то се врло лако може догодити, да о једном истом говоримо неколико пута, а о другом, што је такође од велике потребе за слушаоце, да не кажемо ништа, те због овога и проповједничко учење нема оне цјелине и поретка, којег захтјева како духовна

постреба повјерених нам људи, тако и њихова моћ разумијевања, која тражи неке постепености у излагању хришћанских истина.

Но ипак није могуће тачно одредити, *што и кад* из опширног проповједничког материјала треба употребити на црквеној катедри, јер ово све зависи од прилика, у којима се бесједник налази. Али опет неће с горег бити, ако, према већ одређеним приликама пастирске службе, у неколико тачније одредимо, чим ће се бесједник руководити при избору предмета за свој апостолски рад. Тако, избор предмета у главном разликује се: 1) *према различним црквеним временима*; 2) *према разним црквено-грађанским околностима*, и 3) *и према разним друштвеним случајевима или приватним приликама*, као и *према разном стању и положају самог бесједника*.

I. Распоред поука по црквеним временима.

Особита црквена времена, у које бесједник мора проповиједати народу божанствену науку, јесу: *недјељни дани*, *вразници* (господњи, богородичини, анђелски, светитељски и др.) и *пости*.

§ 27. Круг недјељних бесједа.

Предмети, на које бесједнику треба обратити највећу пажњу у недјељне дневи, ови су:

а). Треба се старати да излагање хришћанског учења буде потпуно, у катихизаторском или систематичком појетку. Но, прво, овоме у неколико смета то, што су недјељни дани врло ријетки, те и нужне поступности на црквеној катедри за све хришћанско учење не може бити, ушљед чега бесједнику треба, с једне стране, врло много времена, да саопшти својим слушаоцима потпуни круг потребних лекција, и, с друге, што због великог размака између једне недјељне бесједе и друге, слушаоци теже могу уздржати у памети везу међу истинама, које им се предају. Да би бесједник савладао ову препону, треба му се ограничити само нужнијем предметима, излажући их колико је могуће краће, и све подробности оставити за друге прилике, кад се може и опширније о неком учењу проговорити; даље, бесједник треба да у почетку свог проповједничког рада изнесе цио поредак или план свога говора унапријед, а последије да и у почетку сваке идуће поуке, ради везе, понови главни саджај или језгру свега онога, што им је у првим бесједама говорио, са чим ће им већ казати истине обнављати у њиховој памети, те ће се и потребна цјелина или јединство мисли одржати. Друго

што смета поступности јест то, што у недјељне дане падају разне светковине и други случајни догађаји, који, ако се на њих будемо заустављали, могу прекидати ону везу поступности у казивању хришћанских истина, јер траже нарочите предмете за бесједу. Али ово николико нека не плаши бесједника, јер он ипак не треба да прекида већ започети посао, па ма какве прилике биле; јер у оваквим случајевима довољно је да бесједник, послје редовне систематске поуке, обрати пажњу слушаца на тај случајни догађај или светковину; ако ли је пак предмет сам по себи од већег значаја, то онда може говорити о њему засебну проповијед, или, што је још боље, може говорити једног истог дана двије бесједе, — једну н. пр. на св. литургији о дневном догађају, а другу на вечерњи, јутрењи или часовима, продужујући систематично излагање вјере, или обратно, гледајући по важности. — Корисном књигом за поступно састављање плана бесједâ у недјељне дане, као год и обилатим извором за казивање разних хришћанских истина, може послужит дјело преосвјетл. Гаврила, митр. петроградског, под насловом: *Књига крашких поука о главнијим и спасоносним догматима вјере, проповиједима Божијим и а дужностима, скупилене из разних св. отаца и учитеља.*

б). Тумачење дневног читања Св. Писма, као и цијелих књига старог и новог завјета (§ 12.) старајући се, како ће садржај истог, по могућности, удесити тако, да што боље одговара времену, приликама и цијељи, ради које проповиједамо.

в). Најпослије, бесједник може узимати из дневног читања Св. Писма, и уопште из круга проповједничких предмета, засебне стихове или истине из божанствених књига. Но многи бесједници ометају се у избору теме, што бива или због неправилног погледа на црквену наставу, или због механичког завимања овим послом; други, опет, ради неке занимљивости, узимају по неколико такв х истина и површно прелазе с једне на другу; међу тим треба обратити пажњу не на оно што занима, већ што *поучава*, те зато довољно је узети и један текст, па о њему темељито промислити и дубље га проникнути умом и срцем. Разумије се, да многе истине, због њиховог честог понављања, већ постану обичне, особито за образованије слушаоце; зато се треба постарати, да предмет, којег смо одабрали за проповијед, има неку особитост, или да га обрадимо с оне стране, са које се он чини новији, износећи појединости или најкарактерније црте неких хришћанских истина. Што је, н. пр. обичније него ли проповиједање о милостињи,

о љубави супрам непријатеља, против грамжења за богаством итд. Но у бесједама Златоустовим и Вас. Великог свако може наћи одвећ много поучног и дирљивог о истим предметима. Св. Димитрије Ростовски, у својем слову из текста: *любише враги ваша* доказује, да ко воли непријатеља, да је чудотворац. За образац такође могу нам служити слова на *недјљне* дане преосвјешт. Филарета, митр. моск., као *о љубави према Богу и према Христу...*, *против раскоши и кићења, о важности испуњавања заповиједи*; или преосвешт. Григорија митр. петрогр.,: *о прахтану увредѧ* (бесједа 19,) *о милосрђу према сиромасима* (слово 26) и др. —

§ 28. Круг празнични.

У основи сваког црквеног празника лежи неки историјски догађај, који у себи садржи неку догматичну или практичну истину. Због овога је најприродније у те дане излагати историју празника и оне догмате и правила хришћанског живота, која се налазе са тим догађајима у тијесној вези. Подробније пак навешћемо ово:

а.) Почем готово сви празници господњи имају свој основ у јеванђелским догађајима, којих је историја у главном сваком позната, то је потребно о њима да резимирати главније догмате вјере, као: догмат о ваплоћењу, *српској* уцрпсуњу из мртвих и др. због чега у те дане и захтјева се, да се поменуте истине вјере најподробније објасне и протумаче. Поред овога, у самим историјским догађајима, који служе као основ празника, има толико много разноликости, да сви ти поједини догађаји (н. пр. околности рођења Христовог, рођење у вертепу, славословље анђела, поклоњење пастира, путовање и долазак волхва и др.) могу послужити као подесан материјал за бесједу. Најпослије, са неким догађајима из живота Спаситељевог црква је мудро спојила и неке свештене радње, као с крштењем Господњим — освећење воде, са Срећењем Господњим — наше уцрковљење итд. За образац треба узети „Свијетлу седмицу“ и „С нама Бог,“ — слова преосв. Инокентија.

б.) Празнике богородичине установила је св. црква према свештеном предању или према догађајима, који су записани у народним летописима. Историја ових празника биће поучна и интересна тек онда, кад се са историјом доводе у везу и догмати о пресветој Богородици. Историјски податци по овом предмету јесу *Чети-Минеје* и *Ново Небо* Ј. Гољатовског. А најбољи образ-

ци о Богородичним празницима јесу: бесједе св. Андрије Критског на рођење Богородице, на Благовијести и на Успење; а од руских бесједника: — слова на Богородичне празнике св. Димитрија Ростовског и Филарета митроп. моск. (III-ће одјељење). —

в). На празнике у част бестјелесних небеских Сила бесједник треба да говори о свему ономе, што је познато у Св. Писму и учењу цркве о анђелском свијету, као и о одношају тога свијета к нашем свијету, особито о нашим анђелима хранитељима. —

г). На празнике разних Божијих угодника најподесније је вријеме говорити слушаоцима живим примјерима о истинитом хришћанском савршенству, јер живот и рад истих, тако рећи, очигледно нам представља разне хришћанске врлине тако, да у св. Јеванђељу нема ни једне истине, ни једне врлине или правила хришћанског живота, којој не би могли наћи засебног примјера међу великим бројем угодника Божијих, који су својим животом и радом потпуно остварили једне или друге захтјеве хришћанског савршенства. За то је баш и нужно у тим давима говорити укратко о животу појединих угодника, истичући на видок поштованих оне црте, на основу којих ћемо најсилније увјерити слушаоце, да је заиста потребно, да и нас остале хришћане кресе исте врлине, које ће имати силни утицај на нашу вољу и на правац наше радње.

Поред дана који су посвећени појединим угодницима Божијим, црква је установила општи празник за све Свѣте, у које вријеме најумјесније је говорити о поштовању светитеља уопште, као и о томе, како им треба подражавати и т. д. Образаца ове врсте налазимо у бесједама свих бољих бесједника. —

§ 29. Круг посни.

Почем су пости у Православној цркви врло мудро распоређени и стављени у тијесну везу са црквеним празницима, то се и бесједнику овим указује готов предмет за проповијед. Божићни пост, н. пр. сâм упућује пастира да руководи повјерене му људе тако, како ће се што боље спремити за долазак Христов на земљу и т. д; Петровски пост указује му на благодатне дарове Св. Духа, на старања апостола о проповиједању и ширењу божанствене Христове науке и др; Госпођински пак — упозорава нас на живот и савршенство Богородице; најзад, Велики пост, који је баш оно најбоље и најподесније вријеме за пастирску проповијед, казује бесједнику, да му у течају тог

времена, кад народ понајбоље посјећава цркву, треба у најкраћим потезима упознати своје слушаоце са свима учењима хришћанске вјере и морала.

Св. црквене службе за вријеме великог поста показују нам и неке нарочите предмете за бесједу, на које пастиру проповједнику треба обратити особиту пажњу.

Ти су предмети шљедећи:

а) Учење о *посту*, које треба излагати колико је више могуће опширније и подробније. Треба, с једне стране, особито истаћи божанствено поријекло и потребу истога како за наш духовни живот, тако и за тјелесно здравље, и, с друге, обавјешћавати их, да пост разумијевају више у духовном смислу — као једно од средстава за ослобођење од наших грјешних тежња и неправедних дјела. Н. пр., никад се не може назвати постом оно, кад се неко само уклања од мрсних јела, те и једући обилато разна посна јела и питајући се сва ојаким пићима, — ипак и даље остаје са грјешном душом и окорјелим срцем, које је наклоњено сваком злу. —

б) Учење о *кајању* и св. *евхаристији* такође треба подробно казивати народу за вријеме великог поста, особито прве недјеље. А почем је сам пост тек само припрема за достојно примање ових великих и спасоносних тајна, бесједник треба да се не ограничи само општим учењем о кајању и причешћу, већ да им да и нека подробнија упутства, којих ће се слушаоци држати прије него ли приступе поменутиим тајнама, као и о томе, како ће се владати пошто их приме. Тако, треба им говорити: а) о испитивању самих себе прије исповијести, т. ј. како им треба предходно добро, свестрано и беспристрасно размислити о свему, што су учинили од времена пошљедњег примања св. тајна, како би јасно и по савјести знали, *кад и чим* је он нарушио неку заповијест Божију, те се према овоме и срдачно кајали; у противном случају ово би била тек гола формалност; б) о том, како треба да се влада и држи онај што се каје за вријеме саме исповијести; в) о владању послје кајања до времена примања тијела и крви Христове; г) о владању и занимању хришћана одма послје примања светих тајна и т. д.

в). Учење о *паду и гријеху* наших прародитеља, о чему је најподесније говорити у пошљедњу недјељу пред великим постом, јер су баш због тога гријеха и падења и установљени строги постови, када је и најприличније оплакивати своје гријехове. —

г). Даље, учење о *искуљењу*: о животу Спаситељевоу на земљи, Његовом јевангелију, мукама и страдањима за спас човјечанства. О свему овоме особито тр ба говорити пошљедње, страсне недјеље великог поста. За образац треба узети „Страсну седмицу“ преосвешт. Инокентија.

д). Најзад, учење о *св. иконама, власти и правима цркве* — у недјељу Православља, о *крсту* — у недјељу средопосну и т. д. Кад би бесједник имао времена добро би било, по примјеру св. отаца, протумачити им књигу *Бишија, Гдѡа, Исаије* и других. —

СВ. АПОСТОЛ И ЈЕВАНЂЕЛИСТ МАТЕЈ.

— 16. Новембра —

Св. јеванђелист Матеј био је од Кане Галилејске, гдје је прво чудо Господ учинио. Чином митар т. ј. узимао је од људи царину и данак, што Јевреји узимаху за срам и поругу, због чега је у овоме многи човек уцвијељен.

Један пут кад је сједио на царини прође туда Христос Господ и видећи његово лице — па као свезнајући у истини — позна на њему, да ће он бити добродјетелни старатељ, позва га говорећи:

„Ходи за мном!“

Он одмах остави своје звање, имање, свјетску славу, другове, својту и све земаљско презре и као разуман потече чујући онај слатки глас!

Остави свијет, а самога Господа од срца завоље.

У великој слави и радости позва својту и другове, да и они вјерују у Господа Христа, као што га и он без сумње вјерова.

Књижевници и фарисеји лукаве и зле нарави осуђиваху Господа, говорећи његовим ученицима:

„Зашто једе и пије ваш учитељ са цариницима и грешницима?“

Најдарежљивији Исус — као све знајући за ово је знао, па једног дана одговори праведно пред ученицима фарисејима:

„Здрави не траже љекара, него само болесници и немоћни. А замислите, што ћу да речем: Милостивље хоћу, а не жртве; па за то нијесам дошао да зовем праведнике, но грешнике на покајање!“

Од тада божествени Матеј одрече се свијета и надаље заборави на свако тјелесно уживање, служаше само живоме Богу, за ким је ишао с осталим апостолима и био очевидац и другар у свима његовим знаменитостима и чудесима, која је Христос учинио прије спаситељног распећа и пошље славног ускрснућа.

По силаску св. Духа, када се св. апостоли разиђоше по разним предјелима — гдје коме паде коцка — да проповиједају по свијету распетог Спаситеља и дјела његова света, обраћајући људе у вјеру и крштавајући их у води у име Оца, Сина и св. Духа. Тада свештени Матеј први учаше Јевреје у вјери, па пошто је био велики старатељ, имао је љубав према њима, а желећи да познаду благодат Божју, написао је Јеванђеље јеврејским језиком, почев од рођења Аврамова.

И први поче причати тјелесно рођење Христово, крштење, напаст (страдање) и своје звање исповиједајући — у смирености — да је био цариник. Просто рећи написао је све, како је било чистије и тачније од друге тројице јеванђелиста.

Послије тога први проповиједа Парћанима, Миђанима и страдајући од жеђи, глади и рана, које је све трпљиво сносио, имајући на помоћ Бога Спаситеља, кога приповиједа, и многе обрати у вјеру.

Тада зажеље да буде у савоји јер есу му труди дотужили, па изађе на неку гору и тамо у кустима био је за дуго само у једној хаљини; нити је имао кућу, нити пећину, него је живио под небом без крова.

За тим му се јави Господ у виду дјетета, пружи му своју десну руку и даде му једну палицу говорећи:

„Сиђи с горе и иди у Марминин и усади ово дрво у праг тамошње светиње, оно ће се укоријенити и биће дрво врло родно. Од гранчица његовијех капаће мед, а из коријена протећи ће врело, и том водом ако се умију људи из тога града и ако од слатког дрвета окусе усладиће чувства и одустаће од својих незаконијех прступака“.

Светитељ узе дрво с побожношћу и оде на одређено мјесто. Случајно срете га царица онога града, по имену Фулвана са сином и снахом својом и имађаху у себи нечастиве духове.

Када се сретоше завикаше Апостолу: „Ко те упути, да дођеш у наше мјесто?! И ко ти даде палицу на нашу пропаст и уништење?“

Апостол запрјети слободним гласом нечистим духовима и излијечи оне од њих и учини да иђу за њим разумни и очишћени.

Епископ онога града, по имену Платон, кад дозна за долазак апостолов, изађе са свима црквеним служитељима њењу у сретање. И, дошавши оба у град, усадише дрво пред свима људима благосиљајући Господа, и одмах (о гле чуда!) укоријени се оно суво дрво, и остави на вјекове зрео плод слађи од меда. Из коријена протече вода и сви који се ту десеше, видјевши такво чудо невиђено, разгласише по свему граду.

И скупљаше се врло много грађана, па једући слатки плод заборављаху на своју прву слабост и неваљалство.

Чујући цар што се догодило, умири мало душу, но кашње принуди га нечастиви дух да спали Апостола; јер се царица никако не одвајаше од свога добротвора.

Једну ноћ опет се јави Спаситељ апостоли и рече му: „Ако и спрема на те цар зло, не бој се, имај мене у себи!“

Светитељ благодари Господу, а за ово јави епископу.

Цар посла четири војника да доведу апостола, а када му приђоше ослијепише и вратише се цару, јављајући му шта се догодило. Цар се на то врло ражљути, па посла друге, који кад дођоше апостоли нађоше га као дијете умиљато гдје стоји, у кога од велике свјетлости не могуће гледати, па се вратише и казаше цару шта су виђели. Цар се још више наљути и пође сам, да својим рукама задави апостола; но чим му приђе, одмах ослијепи, па паде пред ноге светитеља. **Васе говорећи:**

Опрости лудости мојој и отвори ми очи!“

Апостол му се смиловао, учини над њим крст и прогледа. Цар поста неблагодаран према добротвору своје, заповиједи војницима, да апостоли прикују за земљу руке и ноге, да онда на њега метну много дрва, да га полију машћу делфиновом, смолом и лојем, па да га запале.

Војници на одређеном мјесту ископаше земљу, да наложе ватру од лозе, апостола шчепаше и понесоше га као жртву на приправљену гломачу незнабожачку; приковаше га за земљу и метнуше дрва по њему, а лозу одоздо.

Великијем чудом невиђенијем покваси се ископана пећ и не запали се никако. Ово учини на присутне велики страх, те почеше дрхтати и гласно слављаху апостола Бога, дивећи се чуду.

Цар чујући глас народни изгуби се и љутито запита: „Зашто зовете његова Бога!?“ И видећи шта се догодило рече:

„Хоћу да вам докажем јављење тога човјека, да ли је истинито ово што се десило.“

Узе друге жераве, много сухијех хростовијех дрва и метну на жераву у пећ. Више пећи гдје је био апостол метне своје златне Богове, а у наколо постави јаке људе и пошто запали дрва у пећи под апостолом, поче звати своје богове у помоћ, да изгори апостола.

Апостол се на ломачи молио Богу, и јави се друго чудо дивније: она ватра уклони се испод апостола и паде по људима, који су около стојали и учини их све у пепео, па пође и ономе гордоме цару, који је почео бјезати, али бојећи се да га ватра не стигне, поврати се пећи и замоли апостола за опроштење.

Светитељ опет учини молитву више пећи и пламен се врати њему тутњећи као грмљавина, и тако избави цара од напасти; па за тим рече:

„Господе у руке Твоје предајем душу моју!“ И оде у небесну радост.

Свете и пречисте моћи његове осташе неповријеђене од ватре, а цар нареди да се метну на његову порфиру.

Старјешине и кнежеви понесоше свете моћи и унесоше их у царску палату. Но пошто цар није имао сасвим вјере у души својој, заповиједи да нациде гвоздени сандук и у њега метнуше моћи светитељеве; а поданицима рече:

„Ако Бог — кога познасмо по учењу — учини апостола неповријеђена од дубине морске, као што га сачува, да га ватра не дотаче, то је онда моћни Бог и Вишњи, који са свима силама влада. Тада ћу се одрећи богова нашијех — пошто ни себи самима не могуше помоћи, него у ватри изгореше — и тада ћу Бога свемогућег, без икаква размишљања и без сумње поштовати.“

И, пошто ово рече, заповиједи, и бацише у море гвоздени сандук са моћима апостоловим.

У ноћи јави се св. јеванђелист Матеј епископу говорећи: „По изласку сунца иди у царску палату, да нађеш сандук гвоздени са мојијем моћима.“

Архијереј пође са одличним и разумним људима на јављено му мјесто и видећи како сандук плива по води, с пјесмама побједи хваљаху Господа, што избави слугу свога од ватре и воде.

Тада цар баци од себе свако невјерје, замоли архијереја да му опрости и да га крсти. Пошто виђе тврду вјеру цареву, архијереј прокуне зле духове, а када цара крсти, зачу глас, који озго долазаше:

„Не дај му име Фулвијан, него Матеј!“

До седам дана послје свога очишћења, пошто се крсти и кад се назва именом апостолскијем, побаца цар све идоле, по-стара се за моћи светитељеве како је требало и сву своју род-бину крсти и обрати у вјеру православну.

Апостол се јави епископу: „Посвети цара Матеја за пресви-тера, сина му за ђакона и послје три године доћи ћеш Богу. Иза тебе биће епископ мој вриједни цар, а по његовој смрти да му буде син нашљедник.“

И када се свршише три године, оде епископ Платон Богу на истину, оставив цару Матеју свој престо, а он кашње сину своме по наредби апостолској...

Овај је животопис написао Никифор Ксантопул, а Метефраст приповиједа о апостолу и јеванђелисту краће:

Пошто је научио и крстио Парћане ишао је по разним градовима и мјестима приповиједајући и обраћао је многе у вјеру Христову.

Најпослије оде у Јераполин у Сирској код ријеке Јефрата и када приведе мјешћане Богопознању, крсти их све. Сазида цркве, школе; постави ђаконе, свештенике и Епископе. Исци-јели многе болеснике и излечи многе бијесне и још многа друга чуда учини.

Трудећи се много светој радњи испунивши дужност своју, оде с миром Богу.

Свете и пречисте моћи његове погребаше са славом и не-исказаним почастима...

*

Овога помоћника и јеванђелиста Христова дужни смо светковати и ми с чистом свијешћу — кајући се од гријехова својих од свега срца. Да нико не рече: „Чинио је многа беза-коња и да га Бог не ће примити!“ Бог најмилостивији примио је и њега, и од старјешине царинарскога узео га за апостола, па како Бог да не прими и остале грјешнике, који се срдачно кају? Не треба нико да рече: Матеја је позвао, а мене неће примити! Нико тако да не збори; јер се с тога и Христос распео на крсту, да га видимо сви и да чујемо глас његов, који нас зове сваки дан са добротом и смиренošћу.

Пружио нам је раширене руке, да нас загрли, као блуд-нога сина; преклонио је непропадљиву главу своју, да нам каже љубавни поздрав. О, колико њих позива најмилостивији лекар да их излечи! И поради љености неће да се мало потруде, тако се неће да угледају на јеванђелиста Матеја, нити га светкују као што је нужно, нити иду одмах на покајање,

него одлажу од данас до сјутра, и због различитих узрока претварају се.

Јеванђелист Матеј чим га је Христос позвао, одмах је пошао, а није рекао: „Остави ме, Господе, да приправим ствари моје, да се прорачунам с мојим дужницима, да уредим богатство моје, — него одмах остави своје звање, имање, другове, својту и сваку свјетску славу, да стече јеванђелски бисер одлични и заиста најскупљи, кога и доби. Мјесто пропадљивог богатства, кога остави, за то се наслађава на небесима.

— Тешко вама среброљупци, који више љубите злато, него Христа! За што га просипате, несрећници, када узимате од сиротиње толике комате?!

Отворите очи душе ваше, слијепци и ви несјетљиви, да познате терет и неразумна-безакоња ваша. Не мислите, да је то мали grijех; јер оно превазилази сва безакоња, пошто је то узрок другим безакоњима, као што каже св. Апостол: „Свијем злата коријен је у среброљубљу, а то је служење идолима!“

О, празна безумља нашег, служитељи идола и среброљупци! имате толику жеђу за новцем, јер немате мира дању ни ноћу; мучите тијело ваше једући суви хљебац, воду и слаба јела, само да умножите имање своје, да вам нађу и наслиједи врагови ваши, својте и сувице да се они радују томе и да изобличају срам ваш, а ви да сагорите без жеђи мучећи се вјечно... Осим да вам даде ко кап воде, да поквасите изгорјели и пламеном опаљени језик ваш.

Како не увидите будућност вашу празну и неисказану тугу вашу? Волите безумници да имате оvdје један час части непоштене, а онамо да будете поругани вјечно и без части!

Улажете у простране и чудне палате, за њих потрошите по десет хиљада златица, а за неколико дана и ви ћете сами изданути. Палате ваше остаће пусте, а тијела ваша изјешће црви; душе ваше узеће ваши једномипљеници неблагодарни бијеси, да их чувају у мрачним мјестима, све до општег ускрснућа, и тада да нашљедите бескрајну муку и смрт вјечиту, да плачете вјечито.

Ово се разликује од онијех, који са многим покајањем могу себе као што треба поправити; презрети зла дјела, као што је мудро учинио св. Матеј.

Дајте своје благо браћи Господа нашега, који помоћи траже, да вам за то врати најбогатији богаташ, цар царева, да царујете с њим и са свијем Светитељима, гдје ћете имати неисказану и

невиђену сладост и весеље, увијек славећи Христа Бога са
Оцем и св. Духом, коме припада држава, част и поклањање у
све вјекове вјекова —

Нека тако буде!

Херцеговина —

Прерадио: **Мар. С. Поповић,**
свештеник.

КАРАКТЕРИСТИКА СВ. ЈЕФРЕМА СИРИНА.

По Порфирију Смирнову

Ристо М. Поповић, свешт. Загарачки.

(Наставак)

Ако бисмо хтјели дубље загледати у душу св. Јефрема и саставити духовни облик тога изломљенога испосника — радника и сами унутрашњи живот његов, онда ми смо дужни нагласити необичну живост и дувоћу његова религиознога чувства и његов дубоки смирени дуб *DUURDE*

Вјера св. Јефрема била је жива и не теоретична и размишљено-хладна. Од природе обдарен изванредно осјетљивом, пријемљивом и занопљивом природом, св. Јефрем примио је божанствену вјеру не хладним размишљањем, него срцем са свом искреношћу и одушевљењем. По томе он не само, попут св. Василија и Златоуста, посвећује себе калуђерском животу, но се предаје мистицизму. Проникнут дубокијем чувством к Христу, одушевљен чувством величине наравственог добра учења Спаситеља свијета, он непрестано живи религиозним животом, и ум и срце његово непрестано су заузети божанственим предметима. Одрекавши се свега земног и тјелесног, он се преноси у област бесконачног, сматра неизречену сјајност славе Тројединог Бога, умна сушаства, која окружују пријесто Свевишњег, друкчији прекрасни свијет — пребивалиште праведних и светих. Његовој унутрашњој свијести вазда се представљаху, као живе, иконе Господа Исуса Христа, његовијех апостола и свијех светијех, пророка и праведника; мисао његова била је посве заузета њиховим учењем и заповиједима. Али од свега боље и чешће двије преставе занимаху вазда религиозно-обогашену мисао св. Јефрема, — престава смртног часа са

свијема својима ужасима и особито представа другог доласка Господњег и страшног суда. Његовом умном погледу непрестано се јавља величанствена слика доласка Сина Божијег, опколена хиљадама небесних сила, који ће судити живим и мртвим, — радосно лице праведнијех, који хвале величину Божију, и њихово блажено пребивалиште, и мрачно лице осуђених у неутјешном очајању, који проклињу своју неразумност. О чем би год он говорио, о чем би год он мислио, — све би га наводило на мисао о тијем пошљедњијем догађајима историје свијета. Он, на пр., уставши рано у јутру, иде с двојицом браће — монаха иза бедема Едеских, на простор слободне природе, диже очи к небу, које је слично чистоме огледалу, које са славом освјетљава звијездама земљу и с удивљењем узвикује: „кад звијезде сјају с таквом славом, онда коликом ће, пак, праведни и свети, који испунише вољу Божију, у онај час, кад дође Господ, засјати неисказаном свјетлошћу Спаситељеве славе.“³⁰⁾ И те слике пошљедње судбине свијета, благодарећи природној сили његова уображења и фантазије, с таквом необичном живошћу јављају му се пред његовом свијешћу, као да он збиља преживљује те догађаје, и час стоји пред непристрасним Судијом на десно међу праведницима, час на лијево у броју осуђених грешника и преживљује њихова мрачна чувства. То мистично стање душе св. Јефрема, као и његову смјерност објашњава околност, што се он одвајао од јерархичне дужности и што је био против воље произведен за дјакона Едеског. Таквоме је одважном пустињаку својствено жељети, да служи Богу у пустињачком самотовању, на слободи, по свој простодушности искрене своје љубави. Ево, дакле, због чега он бјежи од свијета и, по ријечима Григорија Ниског,³¹⁾ „удаљи се бјежећи и настани се у пустињи (пс. 54, 8,) мислећи само о с. би и о Богу,“ разговарајући се с ангелима и узносећи ум свој до Божанствених погледā. Ево, дакле, због чега он и као дјакон продужује строго-аскетични живот, носи монашке хаљине, често иде к својима љубљеним монасима, премда у то вријеме, као што ћемо видјети даље, неуморно се заузима и брине и о интересима цркве и „кад — по ријечима Григорија Ниског³²⁾ — Дух свети упућиваше њега на корист многих, побуђиваше га да мијења чешће мјеста, он се не колебао и

³⁰⁾ Дно I, стр. 277.

³¹⁾ „Похвална бесједа св. Јефрему;“ дјела Григор. Ниск. час. VIII, стр. 274.

³²⁾ Ibid.

не противљаше; јер он бијаше, као мало ко, послушан заповијестима Божанственијема.“ Пустињачко самотовање, размишљање о божанственијема предметима и читање Светога Писма, којим се много занимаше, још боље јачаху мистично стање св. Јефрема, толико својствено њему по самом склопу његове духовне природе. Понегда његова религиозна посматрања достизаваху живот пророчанског предвиђења. Навешћемо један доказ Јефремов о једном таквом привиђењу. Сједио је он једном у тихом, самотном мјесту и размишљавао о овоме животу, — о његовом старању, лармању и скоропропадљивости и плакао је, на то помишљајући. „Размишљавајући о томе — прича Јефрем — на једанпут подигох очи к небу, и учиње ми се као да изађох из свијести; спопаде ме велик страх и очима срца свога угледах Господа, гдје сјеђаше у великој слави, и Он рече души мојој: „рад чега, душо презиреш небеске одаје, које су напуњене свјетлошћу славе?... Зашто душо, невјесто Моја, мрзиш пречистог и бесмртног Мужа? и т. д. корећи ме за неблагодарност и безакоње³³⁾. — Тако је живо било религиозно чувство св. Јефрема. Уобичајени његов још за живота назив: „сирског пророка“ савршено вјерно преставља његово душевно стање. Он, по изразу св. Григорија Нијског, сваког дана приносећи себе на жртву тијелом, непрестано живљаше духом у Богу³⁴⁾. „Таква душа, користујући се сопственим ријечима св. Јефрема, — не сматра ништа на земљи, него је одана Богу, јер сласт и угодност брачне одаје не дозвољају њој ширити се свијетом.“³⁵⁾

Не гледајући, пак, на такву ватреност и триумфалност религиозног чувства св. Јефрема и зависност од њега, побожност његова носила је дубоко-јадован карактер. Те мисли о пошљедњим судбинама свијета, о другом доласку и страшном суду и жалосном чувствовану грешника, што се тако живо јављаху пред његовом свијешћу, порађаху у њему тужно стање, чему основ бјеше положен у његовој души још догађајима затворања у тамницу и то га по том није остављало цијелог живота. Заиста та смиреност — јест најкарактернија црта личног стања св. Јефрема. Нице у његовој свијести преостава о Даваоцу награде и страшном суду, уображење живо црта пред њим слику тијех пошљедњијех ужаснијех догађаја

³³⁾ Одушевљенијем страстима,“ част I, стр. 319—320.

³⁴⁾ „Похвална бесједа св. Јефрему, част VIII, стр. 287.

³⁵⁾ Част I, стр. 324.

свијета. и гле, међу тијем преставама сјећање о својој недостојанству, особито о грјеховима младости, на које се он тако често жали у својим дјелима, и баца у тугу и скрханост његову побожну, од природе чувствену душу. Или опет, вазнесе себе својом вазда обогатеном религиозном мишљу у небеска обиталишта праведника. дух његов задрхти и топи се од милине при помисли на небеско весеље и неисказано блаженство свјетих, који сијају својим добротинама; али мисао о грјеховима својим и сазнање недоступности за грешнике тијех рајских станова, љепотом којих се само душа његова разблажује, поново га баца у тугу и скрханост. Или размишљајући он о великим наравственим добрима, која су дарована роду човјечанском од Искупителја свијета, срце се његово испуња неким утјешним чувством благодарности к својој Спаситељу; али, гле, јавља се понизна мисао о томе, како више пута није се користио као што треба тијем даровима милосрђа Божјег, и опет јадикuje и снебива се душа његова. — Потврдимо све то, што рекосмо сличним ријечима св. Јефрема. „Двије горке успомене, — вели св. Јефрем, — које ме доведу у страх и ужас, непрестано заузимају све моје мисли, и држе ме у дрхтавици... То је бреме грјехова, које уобража, и то је правично, што се кажњавам за њих. Велики рукопис дугова мојих и страшни суд правде, — све двије престава, које су сталне у уму моме, потресају и ужасавају ме... сјећам се грјехова младости моје, сакривених у мени гнојавих порока, — и очи моје лију сузе, унутрашњост моја испуњаје се јадом, страхом и ужасом. Свакодневно ми се по памети врзају грјехови дана младости моје... Сјећам се грјехова, које сам учинио у доба младости моје, а у једно се сјећам и Правосуђа — и називам себе безаконим. У памети су ми — све ругобе моје и очекујући ме страшни суд, — и уздаси стјешњавају дух мој!..“³⁶⁾ На другом мјесту, обраћајући се к слушаоцима, он овако узвикује: „сјетивши се ја, љубазни, о ономе часу, задрхтах; помисливши о ономе страшном суду и о рајском весељу, ужаснух се, и уздишући плаках, док сам имао снаге, јер дане своје проведох у љености, у расијаности и у безаконим мислима. Јао мени!... Шта да радим у онај час, када ме буду окружавали познаници моји, који су ме виђели у тој одежди побожности, и ублажавали, тада унутрашње испуњен безаконства и нечистоће заборавићу испитаоца срдаца и утробе... Заиста, тамо ће се застидјети; тешко томе ко тамо буде доспис!... Молим ти се добротом Твојом, Боже, не метни

³⁶⁾ Част VI, стр. 233—234.

ме с лијеве стране Твоје с онијем, који те разгњевеше! Не реци мени: „не познајем тебе!“³⁷⁾ Или, пак у вријеме шетње изван Едеских бедема с двојцом браће погледа он на звездано небо и, усхићен његовим љепотама, опомиње се сјајности славе светитеља Божјих. Али наједанпут, при помисли о страшном Христовом доласку, уздрхтавши његове кости, он се збуњује, и заплака од бола свога срца и уздишући поче изражавати се о своме безаконству, корећи своју душу — душу грјешну. А кад га братија запита о узроку плача, он поче говорити о страшном суду и људској грешности, и о томе како благодат одступа од безаконих и т. д. „Што да радим ја — подвикује између осталог овђе св. Јефрем, — кад се светитељи познаду један с другим у небеским просторима! Ко ће мене познати? Праведници ће бити у рају, а безаконици у огњу. Мученици ће, опет, показати своје муке, испосници своја добротинства, а ја што ћу показати, осим слабости свога нерада?!.. О душо, расијана, душо грешна, душо срамотна, душо, која си вазда мрзјела живот свој!... Да ли ћеш дуго се примамљивати злијем навикама к лукавим мислима?... Што, најпошље, чекаш у нераду своме, док оклијевајући дође небесни „жених?“ Али Он не оклијева, несрећнице, на против као силна муња с небеса биће Његов долазак!... Поштеди ме, Милостиви Господе, Христе Спаситељу мој, Јединородни Сине Давидову траљавог роба Твога!“³⁸⁾ Не мање карактерно свједочи о својој њежности и осјетљивости душе св. Јефрема, која једнако и вјечно плакаше у дубокој смирености, сјећајући се својих гријехова, што се види из наведене прије приче његеве о виђењу Господњем, који се обрати с ријечју к њему и који га укори за неблагодарност и безакоње. „Страшно се препадох, браћо, — говори св. Јефрем — проицујући у страшне ријечи Господње и виђех стид — велики стид душе своје. Бијех у великом страху и дрхтавици и трепету, изгубих снагу од великог страха и забуне; промислих: гдје да се скријем, јер не могах поднијети укор тога стида?!... и рече: „ви, горе, покријте грјешника и безаконика!... и узвисив глас заплаках, са стидом преклоних доље главу своју, и пролијевајући сузе, говорих: „зашто ја изађох из материне утробе, да љутим светог, благог и милостивог Господа!“³⁹⁾ Или, гле, опомиње се о добрима, која је учинио Исус Христос и опет се ожалошћава, и то дубоко чувство кајања за грехове

³⁷⁾ „Размишљавање о страшном суду“, част V, стр. 86—87.

³⁸⁾ Част I, стр. 277—278, 280.

³⁹⁾ „О душевном страху“, час. I, стр. 321.

своје изражава тако, да силно дирне душу. „Тужи, душо моја, тужи за сва добра, која си добила од Бога, а која нијеси сачувала. Тужи за све оно, у чему је дуготрпјелив био према теби Бог! Плачи и кај се, дако те не баце у дубоку таму. Кај се, биједна и жалосна душо, дако се не посрамиш пред страшним судом Христовим. Јао мени грешноме, који сам оскврњио чистоћу срца својом слабошћу!... Ко ли ће заплакати за мном или ме утјешити?... Тешко мени, јер си ме ти, Владико, створио чистим, а ја, нерадом својим, оскврних себе гријеховима! Будући равноправан Ангелима, сам сам себе умалио! Умножише се безаконства моја Господе умножише се (2 Пар. гл. 36. мол. Манас), и нема им краја. Како ћу Те ја умолити, Спаситељу мој, кад су уста моја испуњена клеветања? Како ћу Тебе хвалити у пјесмама, кад је савјест моја оскврњена?... Како ћу Те звати, кад заповиједи твоје нијесам очувао?... Али сам Ти, који си истинит, не презри мене ништавог; не одбаци мене мрског, не остави мене безнадежног!⁴⁰⁾ И та туга душе св. Јефрема често се изражавала у видљивим сузама, колико је то, дјелимице, могуће било виђети из више наведених мјеста. Душа је његова била изванредно њежна и осјетљива, и кад би скрханост, при сјећању гријехова, овлада срцем његовијем, он не би могао уздржати сузе, него плакаше и уздисаше. По изразу св. Григориа Нијског, Јефрему бијаше плакати то исто, што другима дисати ваздухом, јер он и дању и ноћу плакаше. „У осталом, изворе сузах својих очи он је мудро отварао уздисајима, или боље рећи — пролијевајући сузе изазивао је уздисаје. И била је чудновата та измјена, јер се чини да једно узроком другог бива. Сузе су његове порађале уздисаје, а уздисаји опет сузе... Они се нијесу раздјељивали посредношћу времена, него се увијек једнако уздисаји измјењиваху сузама, а сузе уздисајима, и када би протекло (тијем радом) неко коло, онда би и почетак и узрок нестало“.⁴¹⁾

⁴⁰⁾ „Бесједа умилителна,“ 2 е, час. I. стр. 252—283.

⁴¹⁾ Похвална бесједа св. Јефрему, част. VIII. стр. 272.

(Наставиће се.)

Ц Р К В Е У Л У Ш Т И Ц И.

З А Б Р Ђ Е.

Црква Рождества Свете Богородице.

Црква је средње величине. Простор пред црквом је поплочен и заокружен зидом. На прочељу изнад улазних врата има плоча с натписом, а изнад ње окно. Звоник је на преслицу су два окна, тако, да једно окно зјаје поврх другога. Други звоник са три звона подигнут је одвојено од цркве, близу улаза, те потсећа на сличне звонике у Покрову на Кумбору и у Рисну.

Црква има полукружну апсиду и на њој прозор, а изнутра једну корнижу. Олтарски је простор узвишен за један степен над црквеним подом.

Око цркве, нарочито по јужној страни, има старинских гробница, а међу новијим истичу се гробнице Тројановића и Митровића с натписима.

Првобитно црква је била за једну трећину мања. Њу је зидао поп Михаил Тројановић, негдје око средине XVIII. в. Тада је порушена она старинска капела, која је опстојала при јужно-источној страни данашње цркве. Црква је оправљена 1876 год., како је споменуто у „Шематизму“ бококоторском за 1878 год.

Натпис на плочи изнад улазних врата гласи:

храм рождества богородице у заврћу
обнови се
помоћу царском и православних заврћана
при архиереу герасиму
год. 1876.

На новом иконостасу, који је урешен резаријама, а изграђен од браће В. и Т. Ђиновских из Дибре, има запис:

храм св. госпођа
ован иконостас саградише
заврћани 1889-го у заврћу.

На подножју Распећа старога иконостаса био је запис, који казиваше, како се исти крст направио за црногорског

митрополита Саве Петровића-Његоша 1754. год. Запис је већ приопћен у „Шематизму“ бококот. за 1890. год. овако:

си крст сьградисе сь благословеніем вса преосецинишиаго и
свщено кралевскаго его житиа гспдна митрополита цетинскаго
скендеріе чрніе горі и пріморіа господна савви † платою всьех
оьех †а.ψ.н.д. рүкою рафанла зограф

Печат парохије Забрдске, округлог вида, носи лик Бого-матере, а у околџ запис:

† кап. село забвр. ком. лџстица.

Црква Св. Неђеља.

Поред тога, што је на узвишеној мјесности, ова је црква споља обијељена и тако упада лако у очи. Малена је, има полукружну апсиду с врло малим прозорчићем и звоник на преслицу с једним звоном. Изнад улазних врата има троугласт отвор.

Црква има једну корнижу у олтару. Иконостас, врло ниске умјетничке вриједности, израђен је у српско-византијском стилу. Око цркве имају само неколико гробнице, гдје су сахрањени неки калуђери, у нашем вијеку, родом из Куштице.

Како по другим црквама, тако и овдје на царским се дверима чита запис:

премдростъ созда сьбѣ
храмъ и оутврди стлпъ
ѧ.

На иконостасу се разазнаје биљешка живописца Ђорђа Васиљевића од 1802. год., која гласи:

рѣка георгиѧа касианевича
писца шьцаго на
†а.ш.в.

Црква Св. Андрија.

Црква је врло малена. Има полукружну апсиду и звоник на преслицу с једним звоном. Црква има изнутра једну корнижу. Олтарски простор је узвишен за један степен над црквеним подом. Иконостас потсјећа на онај у цркви Св. Неђеље.

Знатно је у овој цркви то, што је олтар од чести живописан. У засвођеном простору престављена је Богомати у великом формату са Христом у крилу и над њима дотични знаци:

MP ΘΥ
IG ΧΘ

По више је престављен Св. Андрија, а по странама друга два светитеља са записом:

СТИ ПЕСТИ АНДЕРІЕ

При једном од двају светитељских ликова по странама разазнају се слова:

ПРИВІТЕ
КА И . . .

При лику Богоматере одвојено се истиче запис:

НИКОЧРДОВ

М. Црногорчевић.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

ПРИЛОЗИ БИБЛИОГРАФИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ
ЗА 1895 ГОД.

(Наставак.)

Од свију српских списатеља највише се је писало о владици Раду, као што: Љ. Ненадовић, В. М. Г. Медаковић, Вуловић, Лавров, Ровински, Томановић и др. Много се је писало специјално о „Г. В.“: С. Љубиша, Н. Дучић, Новаковић, Јагић, Решетар и др. Вијенцем свега, што је било писано о литературном раду влад. Петра П, појавило се је класично издање „Г. В.“ дра. М. Решетара, снабђено коментаром, који потпуно одговара важности предмета. Овом сличног другога издања у српској литератури ми не знамо.

Сама литература посвећена влад. Раду и његовом литературном раду особито „Г. Вијенцу,“ показује, од каквог великог значаја су његова дјела, у којима сви виде нешто самостално и значајно, без г. К. Шегвића, који пише о њему:

„Цетињски пустињак — скуп лирских и епских пјесама, спјеваних под утиском путовања у Русију, гдје је очевидно истакао познање славних пјесника (Гогоља, Лермонтова, Криволава и Пушкина) (стр. 4).“ — „Српско Огледало“ по његовом мишљењу изашло је не само под упливом Вука Караџића, него и по примјеру руских скупљача пјесама; а тако исто под руским упливом написани су „Горски Вијенац“ и „Шћепан Мали“ (стр. 6).

Највише г. Шегвић се зауставља на сравнењу „Г. В.“ са Тарасом Буљбом—Гогоља (стр. 7—26). По његовом мишљењу „Истрага потурица, изведена у „Г. В.“ сличнија је борби козака за вјеру, описаној у Гогољевој приповјести, него ли историчном догађају“ и „да је Гогољ извео у чин своју намјеру од Тараса Б. створити драму или да је влад. Његуш представио „Г. В.“ у облику приповјести, како би та два дјела један другом налчила (др. 25);“ а даље примјечава: „би се из „Г. В.“ могли дигнути цијели призори с много стотина стихова, а да се нитко не би сјетио, да у њему што мањка између ст. 1074 и 2217, 311 и 498“ и т. д. (стр. 26). Ово пошљедње он је наводи у Рјечи о Тарасу Буљбому (стр. 22); али не наводи и даље његове рјечи о Тарасу Буљбому, гдје он говори, да по неким разлозима, које он наводи више у рјечи у њему измишан нити један цигли стих: сваки је на својем мјесту, јер сваки тому доприноси, да читалац ухвати што вјернију слику, како Црногорци живе, мисле и осјећају. Могли бисмо дигнути из њега поједине призоре, али кад бисмо то учинили, дигли бисмо пјесми један дио њезине љепоте и т. д. (стр. 23—26). А ево неколико појединих мјеста у „Г. В.“, која по мишљењу г. Шегвића представљају имитацију руским списатељима.

У „Тарасу Буљби“ Гогоља има чифут Јанкељ, шпијун са стране Пољака, који, допавши у руке Запорожаца, хоће да се с њима рођака, него ови га бацају у воду; то исто с потурчењацима у Г. В.“

Опис „потопа“ у „Г. В.“ подражавање опису псплаве у Петрограду у „Еугену Језерском“ Пушкина (стр. 26—27).

Жена у „Г. В.“ коју народ држи за вјештицу, такођер је имитација: Овакових баба вјештица налазимо по романима свих литература; налазимо их у свих народа. — Тражимо ли јој врсница, ваћи ћемо јој сестру у „Црној Жени“ из романа руског публицисте Николаја Греча“ (стр. 29.) „У катастрофи општивање разбоја сличи Пушкинової „Борби на Пултави,“ а плач

Вука Мандушића за дефердаром Самозванца за коњем у „Борису Годунову“ (стр. 30).

Имитацију рускоме налази г. К. Шегвић чак у народним пословицама: „ко се топи хвата се за пјену; врана врани очи не извади; небо нема без грома цијену“ (стр. 34). Оваквијех имитација ми можемо наћи и још више и ако оне нијесу у „Г. В.“: „даровноме се коњу не гледа у зубе — даровому коњу не смотрјат в зубы“; „с ким си, такав си — с кјем пове- дешја, таким просливеш“; „длака по длаку ето бјелача — с мѝра по ниткје голому рубашка“; „један човјек не чини војску — один в поље не воин“; „љепше голуб у руке, него зец у гору — лучше синицу в руки, чем журавља в небје“; „у несташицу од људи и Станиша суди — на безљудји и Фома дворјанин и т. д. Оваких сличности ми можемо наћи много више и не само с Русима, него и с другијема народима; то су мисли и изрази општечовјечански.

Али г. К. Шегвић све то узима за имитације и у томе долази у противорјечије сам са собом. С једне стране он тврди да је вјештица у „Г. В.“ узета од Гогоља, а у исто вријеме говори, да њих има и код других народа, и у других списатеља, као у Сјенкевића у његовом роману „Огњем и мачем“, у Греча. Ми бисмо додали, да њих има и код Шекспира и Шилера. Дакле, који је од њих свијех имитатор? И зашто само имитатор влад. Раде? И још морамо г. К. Шегвићу објаснити, да „Чернаја Женшћина“ у Н. Греча није вјештица, него некакво привиђење, које се је појављивало хероју те припо- вјетке Комском и предупређивало га о каквој несрећи, и никако не спада у народно вјеровање, као што је вјештица код Срба; г. Шегвић, види се, тога романа није ни читао, и зна га само по наслову; као што на једном мјесту чита „Сава Калуж“ запо- рожки атаман, у мјесто Чалый, такођер не читавши га (стр. 20). Нема тако исто „Еугенија Језерског“ — него *Е. Оњегин*; мисли, да је поплава Петрограда описана у Евгенију Оњегину, а то није тако, него у другом комаду Пушкина „Мједни Всад- ник“; и међу том поплавом и описом олује с грмљавином у „Г. В.“ нема ни најмање сличности.

Али штудију г. Шегвића вјенча његов закључак: „Његу- шева „Луча Микрокозма“, „Кула Ђуришића“, Чардак Алек- сића“, „Огледало“, „Слободјада“, — говори он — све су то пуке имитације руских пјесника, а навластито Пушкинових „Руслан и Лудмила“, „Какавски сужањ“, „Борис Годунов“, „На Кинжан“, „Бахчисарајски Фонтал“, „Браћа Лудежници“,

„Оњегин,“ „Полтава,“ „Кућа у Колумни) и т. д., пак онда Државинових и Ломоносових дјела, а највише из Озерова, Крилова и Гогољевих приповједања“ (стр. 36).

Прије свега треба знати, да „Српско Огледало.“ није производ владике, него збирка народних пјесама, а „Кула Ђуришића“ и „Чард. Алек.“ састављени су у духу народне пјесме, дакле за имитирање рускоме нема мјеста; „Лучи Микрок.“, која представља имитацију „Изгубљ. Рају Милтона,“ нема сличности ни у једном дјелу пребројених г. Шегвићем руских списатеља. Само за „Слободијаду“ могло би се рећи да у неколико сличи „Росијади“ Хераскова, али за њу аутор ништа не зна. Затим у свима повишим пјесмама Пушкина има романтичног елемента и игра улогу љубав, чега нећеш наћи ни у једном дјелу владике, без мимогредне успомене о заљубљености Вука Мандушића у снаху Милоњића бана; из Крилова, славнога баснописца, такођер нема што да се узме у споменута дјела владике; Озеров писао је трагедије из грчког живота, као Едиц, и неке из руске историје; у Гогољевом Тарасу Буљби сличност је само у том, што се представља сличан живот Козака и Црногораца; али карактер свијех његових приповједака толико је оригиналан и пун специјалног мајорског хумора, да сличности с њим не можеш наћи ни у једном руском списатеља, а камо ли код владике.

CRNOJEVIĆ

Дакле о имитирању владике набројеним г. Шегвићем руским писцима не може бити ни ријечи; а по самоме томе набројивању, гђе заједно иду Озеров, Крилов, Гогољ, Оњегин, Полтава и Кућа у Колумни, — види се да г. Шегвић нема ни појма о томе, што цитира. Но ми се не чудимо њему, него се чудимо великој гимназији, како је она допуштила оваку бесмислицу на страницама свога издања.

(Н а с т а в и ћ е с е).

ИЗ МОЈИХ ЛЕКЦИЈА.

Из српске синтаксе.

(диоба граматики.)

У граматици се говори: 1. *о гласовима*: каквијех има у језику српском и по којима се законима мијењају; 2. *о основама*: како постају ријечи од коријена и од основа; 3. *о облицима*: то јест: о стању у које долази ријеч да би се показала свега између ње и другога чега у мисли; 4. *о реченицама*: како се ријечима казују мисли. Овај се пошљедњи дио граматики зове *синтакса*. У синтакси се дакле гледа како се ријечима казују мисли.

Цијела мисао ријечима изречена зове се *реченица*, на пр. Милош пјева.

(подмет)

У свакој мисли има двоје: једно о чему се мисли, а друго шта се о њему мисли. Оно прво, о чему се мисли, зове се *подмет* (субјекат); а она друга ријеч којом се каже шта се о подмету мисли, зове се *прирок* (предикат).

На пр. Види бог. Дав јосану и Ко Арану сунце. 1, 729. Овдје су три реченице: подмет је првој *бег*, другој *дан*, трећој *сунце*; а прирок је првој *види*, другој *освану*, трећој *ограну*.

У реченици на пр. „*писар пише*“ мисли се о *писару*, зашто је у њој подмет *писар*. А у реченици на пр. „*дјевојка плете*“ о дјевојци се мисли да *плете*; у њој се дакле глаголом (прироком) каже шта се мисли о дјевојци.

Подмет стоји у првом падежу, на пр. *Земља се тресе*.

Подмет може бити и оно што значи ријеч која стоји у другом падежу. Таки се предмет налази само уз глаголе који значе бивање, на пр. *Биће кише*. Посл.

Начин неодређени (инфинитив) може имати свој субјекат, који уза њ стоји у трећем падежу, н. п. Да је *коме* погледати било. 2, 111. Уз рефлексивне глаголе у трећем падежу стоји оно што би глаголу било подмет да је *без се*, на пр. Не казује баба како *јој* се снило, него како *јој* је мило. Пгсл.

У четвртм падежу остаје ријеч и онда кад је оно што значи подмет, н. п. *Половину* нестало му друста. 3, 26.

Подмет у реченици може бити свака ријеч о којој се што каже, н. п. *Ма* дјевојци срећу губи. Посл. *Сјуштра* бринуће се за се. Мат. 6, 34.

У ове двије реченице подмети су савез (conjunctio) *ма* (sed) и прилог (adverbium) *сјуштра*, који опет није ништа друго него падеж други (genit.) од ријечи *јуштро* с приједлогом (praepositio) *с*.

(прирок.)

Прирок може бити само глагол у својим промјенама, јер се само глаголским промјенама саставља с подметом у мисао оно што се о њему у прироку мисли, на пр. Лав риче.

(копула.)

Сваки глагол није свагда довољан прирок.

Од како је свијет *постануо*. 2, 40. Поста тишина. Лук. 9, 24. У ове је двије реченице у глаголу *постати* све што се о подметима мисли. Али може бити и другојачије, н. п. Они *постану* велика господа. Прип. 89. Петар поста жалостан. Јов. 21, 17. Овдје исти глагол *постати* није довољан прирок, него му је у првој реченици додано *господа* а у другој *жалостан*.

Глаголи који значе бивање, н. п. *постати, настати, остати, доћи, изићи* нису свагда довољан прирок.

(на шабл.)

Птица пјева.

Шта је ово? Шта је подмет? Шта је прирок? Је ли у овој реченици глагол довољан да се њим каже шта се мисли о птици?

BIBLIOTEKA Бог је...

Је ли овдје глагол довољан прирок? Можете ли додати глаголу коју ријеч, па да се њом и глаголом боље каже шта се мисли о подмету? Које су ријечи прирок у овој реченици?

Ти... војник.

Којом се ријечју може овдје саставити *ти* с ријечју *војник*? Која је дакле ријеч саставак (копула) у том примјеру? А шта је прирок? Чеге је дио онај саставак: подмета или прирока? Шта саставља саставак с подметом?

И глаголи, којима се изводи бивање као што је н. п. *чинити*, нису свагда довољан прирок.

Анђео... калуђер. Прип. 100. Ви... вјештице. П. Петровић, Г. вијен. 87. Као напријед.

Бивање се најчистије без сваке друге смјесе показује у глаголу *бити*, с чега он *најчешће прима уза се друге ријечи* које с њим заједно бивају прирок, н. п. Сан је *лажа*, а бог је *истина*, 3, 68. *Добар је бог*. Посл. *Крв није вода*. Посл.

У оваквим реченицама, у којима глагол прима уза се другу ријеч која с њим заједно бива прирок, *више вриједи оно што значи ријеч која је с глаголом бити прирок* него оно што значи сам овај глагол.

Што значи глагол може се и по себи разумјети како му се подмет именује, н. п. Туђа мајка (*је*) вражја мајка. Посл.

Глагол *бити* долази врло често само као саставак (copula), који остало што се у прироку каже саставља с подметом да би била мисао, и друга ријеч која је управо с њим прирок, зове се *прирок*.

Оваки прирок, који има у глаголу *бити* свезу која му је потребна да би се с подметом саставио у мисао, могу бити веома различне ријечи, на пр. у различнијем падежима без приједлога и с приједлозима, као: Ко је Србин и *Српскога рода*. 2, 47. Ал је купа *од сухога злата*. 2, 40.

Кад су природи ријечи у различним падежима без приједлога или с приједлозима онда су једнаки с чланцима реченице другога реда, о којима се говори у другој дијелу српске синтаксе. За то је Ђ. Даничић име прирок оставио само онијем ријечима *које саме собом* а не истом падежима својим *показују шта се мисли о подмету*, које дакле као и он стоје у првом падежу.

(изостављен подмет.)

Којој се реченици ласно може из онога што се пред њом каже или из другог чега разумјети које јој је подмет, у њој се он не казује изријеком.

Кад он чу то, (он) *остаде на додан*, јер (он) бјаше врло богат. Лук. 18, 23. Жедан сам (ја), Јов. 19, 23. Стани (ти)! — Који је (ово, оно, шо)? — Ја сам. Јов. 6, 20. Ко си? Јов. 1, 22.

Кад би се овако и могао подмет разумјети *али је особита сила у њему*, онда се он изријеком каже, н. п. *Ја сам паша а он је субаша*. 3, 26.

(изостављен прирок.)

Прирок се не може нигда изоставити осим у реченицама *крњим* (елипсама).

Бог високо а цар далеко. Посл. За тим прође годинаца дана, ни Тодора ни од њега гласа. 2 94. Хвала богу на његову дару! Пос. Од мене му поклон и поздравље. 2, 65. Лопе мајци ће пушку обрате. Грлица 2, 102. Од куд теби мој челац? Прип. 203. Лаку ноћ! — Добре ходе! — Добре ви сиједе! — Како кум прасе, ти одмах врећу. Посл. Па тебе штапом преко ногу. Прип. 195. Па отолен свој пут, те дома.*) Прип 140. Па он сједе у зелену траву, а ђевојци и криоце главу, 3, 21. На ти сабљу драги господару. 2, 95. На дјевојко копрену од злата. 2, 51. Нај теби, царе, срдачку. 1, 240. Које јаде (чекате те) дангубите људи? П. Петровић, Г. Вијен. 12.

(реченице без подмета.)

Има доста реченица у којима никако и нема подмета.

„Миклошић мотрећи питање, како и ваља, најприје с гледишта језичнога, доказује, да не ваља глагола, као: грми, *es donner, pudet, mélei*,

*) Исп. Онда ја узем мој пут. В. С. Караџић, дан. 1, 140.

звати неособними, јер је сваки од оваких глагола већ по својем облику подвржен једној граматичкој особи, и то трећој јединине. У таким глаголима да има граматичка особа, али нема субјекта; за то их Миклошић и зове глаголима беа субјекта (subjectlos).“ В. Јагић у Раду V. на стр. 217.

Штајнтал и Миклошић тврде „да оно што се обично зове *verbum impersonale*, није збиља глагол неособан, јер свакојачко има бар трећу особу јединине, а Миклошић доказује поређивањем језика још и то, да врло често што је у једном језику изречено као *verbum impersonale*, у другом је *verbum personale*; паче да има много глагола, који су у истом језику час *verba personalia* час *verba impersonalia*. Један и други тврди, као конеквенцију управо поменутих властитости тих глагола, да се код тога питања и не ради о некој посебној нарави самијех глагола, него о посебној конструкцији онијех гласова, т. ј. о конструкцији без субјекта. То и јест узрок, за што питање о неособних глаголих у синтаксу спада. Један и други тврди, да су *verba impersonalia* од старине у језицих... Још остаје између Миклошића и Штајнтала та разлика, што се Миклошић задовољује једним фактом, да субјект није изречен, те их за то и зове глаголима „без субјекта“, а Штајнтал видећи, да су то по облику свакојачко предикати, који нешто изричу и то у трећој граматичкој особи, мисли, како је оно што се изриче, протегнуто на трећу особу, онако да би се имала и та трећа особа на некаки субјект протезати; или другима ријечима: Миклошић држи, да обично разликовање између субјекта и предиката као да су то свагда потребити дијелови изреке, није утемељено на разлозих језичних; а Штајнтал пита по аналогији, нека се протумачи, како то да има глагола с наставком треће особе а да немају субјекта, те мисли да и ту ваља свакојачко субјект тражити. Он пристаје за невољу уз тумачење Гримова да *verba impersonalia* протежу своје предиктивно значење на некакав субјект, којег или не могу или неће да исказу. Штајнтал се дакле у толико разликује од Миклошића, што и преко онијех граница, за које мисли Миклошић да су стављене тумачењу граматичком, иште субјект глагола неособних; али пристаје иначе уза њ, да онако ненаравско попуњавање којекаквих субјекта, што су их стари граматичари силовити измишљали, ништа не вриједи.“ Рад V. 217—219.

Тако је н. пр. лијепо опазио, да су бесубјектне реченице управо предност онијем језицима, који их имају; кад се вели „на мору је мирно“, ту је фантазији отворено шире поље, него ли кад се каже „море је мирно“, јер је у првом случају предикат неограничен, а у другом је он ограничен субјектом. И ово је згодна мисао: многе се бесубјектне реченице могу окренути у субјектне, али значење не остаје сасвијем исто; кад реченица нема субјекта, онда је радња нехотична, а кад у њој има субјект, радња је хотимична.“ Т. Маретић у Раду CXII., на стр. 87.

Или *грми*, пл' се земља тресе. 2, 1, Да *сване*. 2, апост. 27, 29. Ђе кога боли онђе се пипа. Посл. Ђе кога *сврби* онђе се и чеше. Посл. Да се Марку за гроб не *разнаде*. 2, 74. Овако се обично *почиње* кад се зове на крсно име. В. С. Караџић, посл. 20. Кажје се у шали кад се чему *нада*. 14. Тражите да вам се *клања* по улицама. Лук. 11, 43. Кад се чему *чуди*. В. С. Караџић, посл. 19, Кад се *меће* камена. В. С. Караџић, рјечн. баква. Препаде се, срамота га *било*. 3, 27. Срам те *било!* В. С. Караџић,

рјечн. срам. Кад би у јутру. — И у бухе жуч *има*.*) Посл. Тамо *има* гора Романија. 3, 2. Гди девојка *има* за удају, а гди јунак *има* за женидбу. 2, 69. Да на мени панцјери *имају*. 3, 70. Каква у свету *имаду* царства. Млет. букв. 92. О овом боју *имаду* двије између себе доста различне пјесме. 2. Милаковић, истор. 156. Тамо малне свуда *имају* парохјални домови. Ј. Милутиновић, бесед. 14. По селим *имаду* кнезови а по варошним махалбаше. И. Јукић, зема. 10. У Босни два *имаду* везира. 10. По крчмама свуд *имају* гусле. Нар. пјес. вук. 1, XXXIV. (1824.) *Имају* тјелеса небеса и тјелеса земаљска. 1 кор. 15, 40.

Ласно је говорити, ал' је тешко творити. Пост. А кад се сунце смири и кад се *смирче*, гле, пећ се димљаше. 1 моје. 15, 17. Кад *свишаше*. 1 сам. 9, 26. Зашто си нам дао..., кад је нас *множина*? Ису. 17, 14. Ако ли вам *није драго служити*. Ису. 24, 15. Али *не би* одговора. Суд. 19, 28. И *забраки се* народу да не доноси. 2 Моје. 36, 6. А оцу *нешта* магарица... па рече сину... устани и иди те тражи магарице. 1 сам. 9, 3.

(просте и сложене реченице.)

У реченици може бити или само један подмет и један прирок, н. п.

Слијепи прогледају и хроми ходе. Мат. 11, 5.

Ми смо војска тебе, господару. Оглед. 6.

Или више подмета а прирок само један, н. п.

Милост и мир и *љубав* да вам се *умножи*. Јуд. 2. Докле небо и земља стоји. Мат. 5, 18. *Ше се* *дуже* *сила* и *сватови*. 2. 92.

Или више прирока а подмет само један, н. п.

Истинити су и прави путови твоји *Орло*. 16. 4. Гдје *лупежи* не поткопавају и не краду. Мат. 6, 20.

Или више и подмета и прирока тако да сваки прирок припада сваком подмету, н. п.

Мати његова и браћа његова стајаху на пољу и чекаху. Мат. 12, 46. Све се оваке реченице зову *просте*.

Реченица се зове **проста** ако у њој има подмет (један или више) и прирок (један или више).

Више простих реченица може се на различне начине саставити у једну, која се онда зове **сложена**, н. п.

Кад ме питаш, право ћу ти казат'. 2. 52. Ко говоре људи да је син човјечј? Мат. 16, 13.

(додаци).

Осим подмета и прирока може у реченицама бити и других ријечи, (као што се напријед у њеким примјерима већ могло видјети). Оне се додају или подмету или прироку да би мисао била јаснија, и зову се **додаци**, н. п.

*) Ако стоји уз глагол први надеж опет није подмет него припада у прирок, које остаје и онда кад је глагол у множини.

Живи бога хвале. Посл. Очи господарева коња гоје. Посл. Дунавом плови лађа лагана. 1, 648. *Гђено синоћ на конаку бјесмо*. 1, 407.

У пошљедњем примјеру осим једне ријечи *бјесмо* све су остале додаци.

И сами додатци могу имати своје додатке, н. п.

Бог не да *једном* човјеку *сва* добра. Посл.

(прирочни додаци).

У додацима.

а) или се оно што значе саставља с онијем чему се додају истом онда кад се изреку, као што бива у правој природи, по чему се зову додацима *прирочним* (предикативним), н. п.

Ко *жив* дочека. — Ој Дунаве, тија водо, што ти тако *мушна* течеш. 1, 669. Да бог да, сине, да *здрав* отидеш, да *здрав* отидеш и натраг дођеш. 1, 666. *Болесна* е синоћ омркнула. 3, 21. У томе сам јадна заостала, те се нијесам *млада* удомила. 2, 69. Отиде *жалосан*. Мат. 19, 21. Био је мирски свештеник, но *младом* умре му супруга. Д. Обрадовић, бас. 345. Како ти је у бостану *самој*. 1, 553. Да му *мршву* не претресу тело. 2, 81. *Живу* ће ти очи извадити. 2, 44. Другако ми јур *дјешету* знани ћаћко пророкова. Ђ. Палматић, крист. 82. Како би оставио оца *сама*. Прип. 45. Мислиш ли ме *мршва* пожалити, пожали ме док сам у животу. 2, 44. Моја мајко, ожени ме *млада*. Ди земља га *жива* не дочка. 3, 3. Не би л' брата *жива* затекао. 3, 98. Држ'те друге да ватамо *живе*. 3, 26. Тко ће љута змаја преварити, тко ли њега *спаваћива* наћи, 3, 26. У топ би га *жива* саћерали. П. Петровић, Ошћен. Д. 3. Њега су Турци јошт *малена* заробили. Г. Зелић 150. Дигоше га *мршва*. Редет. 20, 9. Нијесам их рад отпустити *гладне*. Мат. 15, 32. Кад те видјесмо *гладна* и нахранземо? кад ли те видјесмо *госта* и примисмо? Мат. 25, 37--38.

(спојени.)

б) или се узима оно што значе већ састављено с онијем чему се додају и по том да су с њим заједно већ једна ствар; овакови се додаци зову *спојени* (антрибут), н. п.

Бела Вила из горе дозива. 1, 739. *Кок* зеленко *росну* траву насе, 1, 310. Вели њему *царица* Милица. 2, 45. Погибоше два *Мрњавчевића* бан Угљеша и војвода Гојко. 2, 48. *Коговка* девојка. 2, 51. Платно бели *Варадинка* Мара. 1, 750. Куд пролазе *житарице* лађе. 1, 351. Полегла је *бјелица* шеница. 1, 635. Бога моли *лепоша* девојка. 1, 513. И он носи *шицу* ластавицу. 2, 46. 46. *Мршва* Марка на свог коња врже. 2, 74. *С мршвим* Марком сједе на галију. 2, 74. Стеже Марко у *десницу* руку. 2, 77.

У *Биограду*, мјесеца фебруара 1898.

К. Миленовић.

(Свршиће се.)

СТ А Р А П И С М А .

ПИСМА ЦРНОГОРСКОГА ВЛАДИКЕ И ГОСПОДАРА ПЕТРА I-ог (СВЕТОГ).

САОПШТИО: Л. Поповић.

I. ПИСМО.

Милостиви Государ мой

Савва Богданович!

Знам да је вама довољно извјесно како су се свађали и мирили Вујачићи, и Петановићи. Дали чујем, да је Бело Петановић болестан, и да оставља крв на Марка Вујачића синове, говорећи, да од њихова ћотека умријет хоће. За то вас молим, да се и опет потрудите како сте се и прије, око њих потрудили, и да узмете са собом Стефана Лазаровића, којег сам јучер к' вама отпратио. Тако да призовете неколико главарах от Брчели и од Подгори и да молите и закумите Бела Петановића да не меће праву чојку крв на врат, ако зна да от тога ћотека не болује кога је ударио Марка Вујачића син. Ако ли Бело потврди своју ријеч како је и досље говорио од неколико времена, послијед мира и кумства и наком толико годинах, те рече да истинито од истога ћотека болује и да от њега умријети хоће, ваљало би да његова браћа по обичају нашега несрећнога народа потврде заклетвом Белове ријечи, и тада Вујачић остаје Петановићима главу дужан. Ако ли бисте могли на који начин то смирит без клетве да ви је препоручено, само да већ послае тога мира не би поговора било. Међу тијем и за вазда остајем — Ваш доброжелатељ

На *Цетиње*,

Маја 14.

1816.

Владика Петар

II. ПИСМО.

Отъ Нас Владике Петра

Свијема Утржанима и Овточићима Поздрав!

Дајем ви на знање како доходише овђена Дружина која су била на сина Стефана Милошева, на коју сте дружину ви сви Утржани и Овточићи говорили да је њетко от ове дружине сочио и сочбину узео од Кнежевића из Грађаних. Сада ево се ова дружина заклеше на честни Крст, да није ни један од њих ни сочио ни сочбине узео; и како су се страшно заклели и ја и вјерујем да нијесу, но и ви и вјерујте. А за глобу, коју сте изјели, сви они, који су је изјели, сви је нека плате. Који ли не послуша, — да је од Господа Бога проклет и да посла црквенога нема се оправит; а да је суда, би право било и јошт глобити те који су ту глобу изјели. — Како се може глоба узимати пријед, но се развиди истином је ли чојак крив или не. Но ви и опет говорим, ту глобу платите ви који сте је изјели. Вѣ прочем Остајемъ

Цетиње

Појембра

†аѡќа

ACIONALNA

BIBLIOTEKA

CRNE GORE

ЂУРЂЕ

CRNOJEVIĆ

Ваш доброжелатељ

Владика Петар

III. ПИСМО.

Отъ насъ Владике Петра.

Благородној Господи Главарима Стариѣтинама и свиема

Ораховљанима и Подгоранима поздравъ.

Ние мислимъ ни еднога Церногорца, а камоли церногорскога главара кои незна съ коликимъ я усердиемъ радимъ и колико желимъ и труде мое постављамъ да Церногорци са свакимъ ћесаро-краљевскимъ судатомъ мирно и липо живе, и да таквиемъ начиномъ живлѣћи раде заслужити милостъ и благоволение одъ његова — ћесаро-краљевскога величества, кои свою височайшу властъ до наше и убоге границе простире.

Ј и сада на исти начинъ вамъ и свиема осталиема церногорцима говоримъ. Увѣриваюћи Васъ да безъ овога начина никад сретни ни од Бога Благословени битъ неможете. И да

ниесу сада она времена како Берчевљани мисле, која бѣху у доба принца млетачкога, који зи се могаху не само черногорци и приморци за своју несрећу и душевну погибелъ слободно бити и мирити, но и приморцима из међу себе не бѣше забрањено исто чинити. —

Али данас нити принца ни онога самовољства и злога обичая, кое бѣше у његово време, него ево по милости Божијей у сусједство наше царствујетъ правосудие великога императора австринскога, који становито хоће да ови два Народа у сусјецку љубавъ и мирноћу живе; и да смутљивци будутъ кастигани, — ербо он недержи пет стотина хиљада и више војске у свака доба на оружј готове нако за обрану својега царства и својихъ судитахъ, и за чинити суд и правду у своју државу, — и свакому иностранцу коему би од његовихъ судитахъ кривица била учињена. —

Ви добро знате, колико сам я радио да Берчевљани прекрате боеве кое чине съ Пащровићима престављајући имъ пред очи све оно що се може догодити за њихову несрећу, али они нећеше нигда послушати, него и сувише преговорише неке од другихъ племенахъ ближнихъ од цермнице и од грађанихъ и од љуботина, да умиешаю и обуку у своя зла дјела двие нахије; и ово е учинило да пазари ћесарови буду затворени, — и да сви серботорѣмъ встану у кривицу како и они кои су съ Берчевљанима противу Папштровићахъ ходили.

На сверху я послах главаре од Катунске нахије у Берчеле удајући се како ви бјех писа даћете и ви са шњима састати се и даћете у едно на едан оли на други начин привести брчелане, подгоране, буковичане, на послушание, но будући ви недошли, а ови главари немогли без васъ ни молбомъ, ни силомъ нища учинити, вратише се како ранени назадъ. Сад ми не остае друго, нако питати васъ свако племе по насе, оли од свихъ уедно да ми истинито кажете и одговорите, кое съ Берчевљанима, коли ние, да умиемъ Ћесаро-Краљевскому Гуверну — одговор дати, ербо самъ я волѣли да едно племе непослушно ћера, неголи да циели народъ за злодѣство тога племена гине. —

Зато дакле у свако племе пишемъ и особливо моя писма еднако писата шилѣмъ, да сваки разумие и да ми скоро одговор пошљете, кое нехоће с' ћесарскиема сусѣдима мира како

що Берчељани нехоће, да остае на ратъ, па що добие, да буде његово, и я се од тога личимъ, и сваки черногорацъ кои мене слуша.

Въ прочемъ богобоязниема и послушниема есам

Цетинѣ ка декембра

†аѡкѣ.

Доброжелатељъ
Владика Петръ.

IV. ПИСМО.

Отъ Насъ Владике Петра

Чесному Поцу Марку и свиема Обшочиѣма — Поздравъ!

Видио самъ книгу що пишете секретару поради паштровиѣхъ, я самъ вашу книгу съ мойомъ посла одмахъ ꙗ которъ; али я новѣруемъ да ће у садашня доба паштровиѣи васъ заѣстъ; са свиемъ тиѣмъ причувате се докле видимъ що ћеми из котора одговоритъ, али немоте ви брѣзъ вашега яда заѣстъ кога, тако кажите и утержанима ову исту као ви пишемъ, въ прочемъ остаемъ

Цештиѣ ѣ.

Ферфара

†аѡкѣ.

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

вашъ доброжелатељъ
Владика Петръ

V. ПИСМО.

От нас Владике Петра.

Благородној Господи Главарима, Старјешинама и свијема Утержанима и Обшочиѣма Поздрав!

Видите да живјет неможете када сте у зло и покољ наоколо себе, са једне стране Грађанима, а са Паштровиѣима не умир, а надах се до сада, да баре са Паштровиѣима оѣаше бит мир но није још дошла из Беча заповјед, ема се чека, но се сви чувате, а задијеват немоте никога.

Ја чујем, да ви Грађани нијесу дужни ништа више до једне главе, и ако се сада не умирите са шњима Бо-зна кад ћега и када. разсудите како сте у садашња доба право би

било, да се са шњима умирите, а знате колико је зла и штетах међу вама било, но ја вас молим и Богом заклињем умирите се са шњима како знате, а ја ево пишем Грађанима да се мире, и да ви пошљу људи за вјеру и умира, но ако дођу примите их и дате им вјеру о умиру да се не кајете и ви и они, јер од зла не може бит нако зло и погибија, а није ви ни једне срамоте да се умирите, в' прочем остајем

Цетиње г'-и

Децембра †аѿкII-га

Ваш доброжелатељ

Владика Петар

VI. ПИСМО.

От Нас Владике Петра

Благородним главарима Старјештинама и свијема

Овточићима — Поздрав

Ево дође Бело Драгов Грабовица са својом мајком уједно жалећи се, да су њеки Овточићи на њега навалили да је он украо Саву Вујачићу једнога овна, и да је дата сожбина на њега и да су четири „сокодержице“. Али колико ја видим да је ово сиромаш и јест сирак без браће, за то сте ви Овточићи брзи на нејачицу, стога сте на њега и навалили, који се заклиња и зарица у све што сиромаш има, да зато ништа не зна, но да је прав от те покрађе, коју му говорите. Дакле ви ја зато пишем вама свијема Овточићима и тога сиромаша Грабовицу на велики Божји Оманат Остављам, да му учините суд и правду и да га права неизгубите, а право је расудити за свакога и знате је ли сок прав и здрав, оли неправедно сочи да сиромаша стопи. За то ви препоручујем ради ваше душе и среће и напредка, да учините како је право. — Међутијем јесам послушнијема — доброжелатељ.

Цетиње

Новембра к

†аѿкз

Владика Петар

VII. ПИСМО.

От нас Владике Петра!

Честном господину Попу Марку Сјетчевићу Поздрав!

Кажи Вуку Маркову и Перу Станишину, и Филипу Станишину, да их зову на Ограђеницу, да са шњима збори едан чиновник који ће бити од Господина капетана од Циркула послат; заповради бравах што су ви како кажете украли њеки Паштровићи. Ја тебе попе пишем да са шњима збориш, и углавиш да на Преображење пођу сви троица на Ограђеницу, и ако кћену ти ми одмах пиши да ја пишем у Котор, како ће у исти дан доћ они кога пошљу из Котора, или из Будве. Вѣ прочем Остајем

Цешине њи июлія

†аѡкѡ

Ваш доброжелатељ

Владика Петар

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
VIII. ПИСМО.
CRNE GORE ĐURĐE

Отъ Насъ Владике Петра.

*Господиѡ Главариѡма старѡшинаѡма и свиѡѡма Ушержаниѡма, и
Обѡѡкиѡѡма, Поздравъ.*

Мене се е преко мѣре досадило примаюћи кнѡге из Котора поради васъ, да не хоћете њѡкояко живљѡтъ съ Паштровићима у миръ и у любавъ, ни подмироватиъ травнине коесте дужни-и како сентенца съ умира изговара да сте се и за травнину погодили. Ви мислите да ћете на туђю гору свою стоку пасти, а не плаћатиъ травнину; Ви се у то варате, и преварили сте се я ви кажемъ, да ви е прелијепо, ерве и за плату паштровићи на свою гору пущаю. и я видимъ — да ће съ вашѡга самовољства битъ међю ваѡма зла, па ћете на сверху битъ и изћерати сви съ њѡхове горе и после битъ принуђени да молитѡ и да платите, но ви помоћъ ни молба ни плата неће. — У толико я ваѡма пишемъ да платите прошле травнине и

у наприједа кои буде дужан, — кои ли подгоранин неће не послушат и плаћатъ травнину, таквога остављамъ подъ жестокиемъ проклетствомъ, да е проклетъ и онъ, и нѣговъ домъ, и нѣгова стока и свака нѣгова мука и работа, а говоримъ вама свещеницима, да немате тому подгоранину који неће не платитъ за прошло, и у напријед травнину, никаква посла церковнога учинитъ подъ вашијем проклетствомъ, и лишением чина свещеническаго.

въ прочемъ послушнијема бити њю

Цешинъ ка септембра

†1883-га

Доброжелатељъ

Блака Петра

IX. ПИСМО

От Нас Владике Петра

Часному Г. попу Марку, и осталијема владарима, и свијема
Ошточиима. Поздравъ!

Ви и мнозина знате, колико је било збора — ината и харча око овацах Вукићевића, и докле би жив Милош Беланов није му нитке говорио, да је он сок овцама Вукићевића, а пошто је погинуо Милош навалили зли људи да је милош сочио.

По правому Суду никаква ријеч не ваља за мртвијем чојком, ни никакав збор ни сједочба. Мајка и браћа Милошева, и] јако није по суду, клелису се да није Милош сок, па су се клели и двадесет и четири за Шутана да није. — И кажу ми да се умирио Вукићевић и Вујачић, тако нека се умири Вујачић и Вучковић, и да се та работа сврши и ову сироту не задивејају, јер немају по смрти ње сина Милоша, и покљатви никаква разлога како на њу, тако ни на ниједнога Вучковића поради сочбине разлога. Но ти попе Марко са вашијема старијема сељанима реците Вујачићу да пристаје и да се мири, другојачије, ја њу поставит на Вујачиће жестоку клетву, јер

познајем да говоре што по суду бит не може. Вѣ прочем остајем ваш доброжелатељ

Цетиње 1-га

ѠаѠки

Владика Петар.

Х. ПИСМО.

От Нас Владике Петра

Благородним главарима старјешинам и свијема Ушржанима Поздрав!

Разумјели сте како је поп Ђ... с дружином доходио к мене, и тако они дочекали сиромаше Косијере, који су од невоље ћерали два воља и њеколикоро свињах да продаду и да купе жита да не умру од глади, како је ова невољна и гладна година.

Није поп Ђ... и његова дружина помислила на невољу сиромашку, ни за мене, јер су пошли скрај мене да никому зла ни щете не учине, када из ове опће куће иду. Мене је све једнако, колико да је њима ко што учинио и то що су они учинили. За то нека добро размисле тизи јунаци, да је њима ко што учинио идући одовд, ако ница не бих могао учинити, ано бих се иједио.

Ја сам наредио Јакову те ви је до сад и два пута писао. Ви за то нијесте ни главе обратили. Али хоћете вазда кад је вама што преша, да ви се чини и пише све що је вама у вољу. Дакле ви сада ево Ја пишем, да ми вратите сво што су Косијерима узели. Ако ли нећете, тебе, попе Ђ..., да си лишен свещенста, да немаш свещенодјеиствовати, а говорим тебе попе П..., и пону М..., да немате никаква посла црквенога оправити тијема који су у то, под жестокијем прокљеством, ни онијема који би им руку држали. И јесам послушанијема

Цетиње

Новембра кд

ѠаѠки

Доброжелатељ

Владика Петар.

(Свршиће се.)

БЕСЈЕДА У БИЈЕЛУ НЕЂЕЉУ. ¹⁾

„Егда поститесь, не будите якоже лицемѣры“.

Љубазни Хришћани!

Данашњим даном опраштамо се мрснијех јела и ступамо у часни пост, који је наша св. мати црква посветила успомени страдања, мука и смрти оснивача свога — Господа Исуса Христа. Као и све установе црквене, тако и ова има више, узвишеније цијељи, цијељи, које смјерају на спасење наше.

Високо цијенећи светост поста, постараћу се, да се о њему што опширније поразговарам с вама.

Када човјек не би никада постио, чинило би се као да је створен само за то да једе. Али није тако, љубазни моји: човјек се састоји из два бића: тјелесног и духовног. Па да би ова бића могла имати живота у себи потребна им је храна. Као што тјелесно биће одржавамо помоћу материјалне хране, тако треба и биће духовно одржавати помоћу хране духовне; а та духовна храна јест пост и молитва. Пост је божанствена установа, која благотворно утиче на душу хришћанина. У посним јелима нема оне раскопне снаге, која је својствена мрснијем јелима, и која господари над смиреностију, кротостију и чистоћом хришћанском. Посна јела утишавају човјека, да се уздржи од порока, да се отресе од свега и ништавога, да се приближи прајвору своме. Бог је, браћо, установио сами Бог још онда, кад је створио прародитеље наше у рају. Исус Христос постио је у току 40 дана испред страдања свога, у име чега је и наша св. црква законом одредила, да се пости та четрдесница, која је великим постом назвата. Ученици Христови по примјеру великог учитеља свога. постили су; Св. Јован, којег је Исус Христос назвао највећим пророком, постио је свега вијека свога. У опште, сви велики људи, кад год су се спремали за велика дјела претходно су по неколико времена провели у посту и молитви.

Кад је, дакле, пост тако спасоносна и узвишена Божанствена установа, нужно је знати, како ћемо вријеме поста и роводити.

Има људи, који једући само посна јела, мисле да. запета посте и одговарају захтјевима св. цркве. Ну пост се не састоји само у томе — то је само један вид поста — то је пост тјелесни, или само формалност поста. Други је вид поста — духовни пост. Човјек духовно пости онда, кад напредује у врлинама — ради само оно, што је поштено, узвишено и племенито, а од гријеха се чува. Оба ова начина поста међу собом су тако скопчана, да један без другог не вриједи. Св. Писмо говори: „кад постите, не будите лицемјери“ т. ј. не постите само формално, не задовољавајте се само тјелеснијем постом. Постити тјелесно, ако се душевно не пости, значило би исто толико колико и не постити. Ко хоће да се спасе мора постити и тјелесно и духовно. Но питаће неко, па зашто бисмо постили? Ево

¹⁾ Довосимо ову бесједу као први самосталнији покушај наших ученика Богословско-Учитељске Школе.

зашто, љубазни хришћани: Наш је живот тако замршен, да смо ми сви у гријеху огрезли. Гријех је као сињи терет притискао душе наше, он их мучи, као што болести тијело муче. Па као што обољелом организму треба лијек, исто тако души гријехом окаљаној треба духовног лијека, — а тај душевни лијек јест пост и молитва. Постом и молитвом лијечимо се од те душевне болести од гријеха. Но питаће когод, како бисмо излијечили душу од гријеха, кад је она њим тако заражена, кад се гријех у њу тако укоријенио? Не губи наду, драги хришћанине, покај се, помоли се Богу од све душе, и од свега срца свога, па ће ти, вјеруј, премилостиви Бог спростити, па макар да си и најтежи гријех учинио, јер је наш Спаситељ рекао: дођите к мени ви, којисте у душевнијем мукама, па ћу вас Ја излијечити. Тога ради треба да се Њему свагда обраћамо кајањем и молитвом. Па да би се могли кајати, и тијем душу од гријеха лијечити, нужно је постити, јер пост тако благотворно утиче на човјека, да размишља о загробном животу своме, па да се каје за учињене гријехове своје и обраћа се Богу, молећи га за помиловање. Кајати се може свуда, али је пред свештеником, као посредником између Бога и људи, који је од Бога власт добио опраштати људима гријехове, мјесто првог кајања. Молитвом се такођер може обраћати Богу свуда, али је у цркви, која се зове „дом молитве,“ најдостојније. Постом, кајањем и молитвом постајемо способнији за примање св. причешћа, и тако се сједињавамо са самијем Богом.

Браћо! Има људи који не могу појмити светост и важност поста, па гријеше против ове божанствене установе, гријеше тако крупно, тако много да на свагда губе своју душу. А јер питајући се мрсним јелима тешко да могу доћи и до помисли о Богу, ја камо ли да се покају за гријехове своје, и да му се искрено помоле. Такви људи преступају закон Божији, а ми знамо, да и преступници грађанских закона свагда бивају кажњени за пријеступе своје, свагда бивају од људи презрени. Овај тим прије се кажњавају преступници Божијих закона, нарушиоци црквених усанова, тим прије треба такве преступнике, такве сијаче порока и саблазни презирати и смаловажавати.

Разумијте, браћо, спасоносну важност часнога поста, постите тако, као што св. црква наређује. За вријеме поста оканите се не само мрснијех јела, већ и пјанства, блудства, псовке, лажи и клеветања, па живите поштено и умјерено; изаждените из срца свога злобу, неваљалство, угушујте пороке, чувајте се од заблазности; чините милостињу, радите само оно, што је добро, племенито и узвишено, оно што Бог љуби, оно што ће вам углед у друштву подићи, и што ће вас у будуће к срећи и благостању водити и отварати вам врата небеснога царства. Тако пости, тако ради, па ћеш на овоме свијету бити срећан, а на ономе блажен — Амин.

На Цешинју, 15 фебруара 1898 год.

Саставио Секуле Добричанин.

ГОВОР НА РОДИТЕЉСКОМ СКУПУ

говорио Зарија Радичевић, учитељ.

Поштовани скупче!

Особито се радујемо што видимо, да сте нас у овом просвјетном дсму посетили, јер увиђамо да знате цијенити школу и овакве установе, које су наше просвјетне власти установиле. Скуписмо се баш овдје — гдје ваша дјеца — ваша срећа, нада и будућност сваки дан долази да се спремају како ће у животу свом срећнија бити; а нама у дужност спада редовно држати родитељске скупове, на којима учитељи говоре о напретку и срећи, коју народ нама учитељима и учитељицама повјерава — па и ја, намјеран сам данашњом приликом говорити искључиво о дужности родитеља према својој дјечи. —

Дијете, чим се на овоме свијету појави, одређено је да живи у друштву, а прво је и најсветије његово друштво родитељи, којима у дужност спада, да се непрестано труде око свога подмлатка, да га што више срећнијега као човјека друштву људском предају. Но, да га као таквога на пут среће и напретка изведе, — дјетићу је од потребе оно, што је тијесно скопчано са судбином једног народа и, што може или да спријечи или да приуготови — срећу или пропаст свију покољења — а то је — васпитање дјеце. —

У васпитању млађег нараштаја лежи напредак или назадак народњи, срећа или несрећа породична добро или зло појединаца напредовање или уназађивање општине па и цијеле државе; ето по томе се увиди, да без доброг васпитања дјеце, истините среће и напретка није могуће постићи.

Средством доброг васпитања дјеце развија се и напредује љубав, синовље поштовање и цио ток породичних врлина. Помоћу доброг домаћег васпитања осигуравају се у друштву све наредбе, поштовање према законима, послушност према властима и све остале човјечанске и друштвене врлине. Добрим васпитањем дјеце постизава се у разним сталежима честитост, повјерење, врједноћа и остале грађанске врлине. Домаће васпитање дјеце непосредно је предато у руке родитеља; јер Божијом вољом, родитељи су дали дјечи живот, па с тога је њихова дужност, да се о дјечи дању и ноћу старају и да их васпитавају. Васпитну дужност налаже родитељима и човјечанско срце, у коме је дубоко урезана љубав према дјечи; па им то и сам Бог намјењује, јер мало и нејако дјеченце од родитеља добија све — и без родитеља не може ни опетати. Васпитавајућу дужност освећава и наша света вјера заповиједајући родитељима да васпитавају своју дјecu говорећи: „Родитељи васпитавајте вашу дјecu у науци и страху Господњем.“ А не, као што многи мисле, да је само то задатак школи, да дјecu научи само читању, писању и рачунању; али, ко тако мисли тај је на погрјешном путу, јер, кад би само то дјеца научила, а других врлина не би научила, онда то не би врљећело ништа; јер је школи задатак да дјecu свестрано васпитава у свима њиховим корисним и за живот потребним правцима.

Најприје школа прима дјecu у свој загрљај, да на првом мјесту омили им школу, па посије постепенијем начином искорјењује, ако је дијете

неваљале — навикнуте погрјешке у школу донијело, па да им улијева све што је: добро, корисно и лијепо за њих и за њихове родитеље. Но, школа то све не може постићи потпуно, ако не би, као што сам претходно рекао — родитељи уз припомоћ старијих укућана, па и свих других мјештана, у том погледу учитељима у помоћ притекли, те онда тим начином тек могли би се надати од дјеце ономе успјеху, који школа, општина па и сама држава захтјева да из школе ваљане и спремне грађане добија. Дијете је исто као необлагорођена дивља биљка, па, кад се не би његовала и облагорођавала, остала би вазда дивља и некорисна за људе; а, кад се она правилнијем путем његује и облагорођава, учини ју питому с чим она постане корисна за људе. Ово правило вреди и за дјецу, јер кад се не би добро дјеца васпитавала, онда би остала дивља и штетна за себе, кућу, општину и за државу.

Дјеца је у природи да свашта примају што од старијих виде и чују; па за то је веома корисно, да се пред дјецом ни у шали не ради и говори оно, с чим би дјеца примајући од старијих у животоу несрећна постала; с тога се од стране школе препоручује родитељима, старатељима и свима другима, да пред дјецом само оно раде и говоре, што је лијепо и корисно јер је то дужност не само родитеља и учитеља, него цијелога човјечанства, па кад би свако тако радило, као што се на томе ради у цијелом научном свијету, онда би смо добили такове људе — међу којима се подразумијевају и женске — који би радили на корист нашег народа и тада се о благостању народа ни посумњати не може.

Цијелом васпитању најважнији је основ морал, те од моралних и побожних родитеља и дјеца су поштенија и уреднија. —

Поштовани скупе! У мојему дугогодишњему и на развијенијим мјестима учитељовању — пазићи на све врлине и недостатке нашег народа, осјетио сам, да дјеца моралних, побожних и поштенних родитеља бивају вазда и у сваком погледу за добар примјер другој дјеци, те вас могу потпуно увјерити, да је лакше учитељу васпитавати и учити стотину такве дјеце, него напротив друге десет. Из овога примјера види се, да треба највишу пажњу обратити на морал, с чиме ће дјеца бити уредна, поштена и свакоме пријатна и мила; па тек такву је дјецу лако и с успјехом васпитавати и од такве дјеце можемо се надати свакоме напретку. — Осјетио сам, да неки родитељи хоће предобро да своју дјецу уреде, а тим ју напротив могу нагрдити, као н. пр. неки родитељи хвале се, како су своје дијете за неку непослушност избили: ногама, шамарима, тољагама и Бог би те питао чиме, а то су већ врло неумјесне казне за васпитање свога подмлатка; за ма какву погрјешку, дијете се може у кући родитељској најбоље васпитавати dobrim савјетима и примјерима, па тек у крајњој нужди прибјећи казнама танким пругићем — а никад шамарима или другим чим. —

Има дјеце, која не знају никаквих ружних ријечи, а то је знак, да се у тој фамилији не говори ниједна ријеч која је неумјесна и по младу дјечију душу развратна; а виши број дјеце тако су у изразима неуредна што је знак, да породична задруга не обраћа пажњу на његовање уредности код дјеце.

Врло ми је жао што морам овом приликом напоменути да су већина дјеце врло слабо одјевена, па баш и оних родитеља који би могли своју дјецу боље одјенути; они не гледају што им од зиме дјеца би могла пропанути. Вама је познато, да је овдје врло велика студен зими — па виши

број дјеце долази у пртеним гаћама и кошуљама, те морају њихова њежна прса и цијело тијело изложено бити великим неприликама здравственим. Народна је пословица света, која каже: „Здравље је највеће богатство, без здравља нема богатства.“ Па кад је народ наш овако лијепо казао зашто не бисмо, браћо, највећу пажњу обратили на наш подмладак? њему је за њих спас, а наша срећа, нада и будућност. —

Морам вам и ово напоменути, да с малијем изузетком сва дјеца долазе: неопрана, неумивена, неочешљана, непоткинута косе и ноката, на што ми pazимо и сваки дан препоручујемо, да се на њима код куће ове врши. — Будите увјерени, да је и ова народна изрека врло умјесна: „Чистоћа је половина здравља.“ Од велике нечистоће дјеца се раскрастају, испуца им кожа, па најпосље нечистим рукама могу дјеца и очи (вид) покварити, јер има више примјера да се је ово на дјецџ догађало. Све ове наше препоруке слабо одзива налазе код дјечијих родитеља.

Немојте, браћо, помислити, да ја не знам да смо ми готово сви сиромаси; али се ово може све постићи, јер бар с водом нијесмо сиромаси — само вриједне матере и добра воља њихова све то може лијепо урадити.

Примјетно сам и ово да има дјеце која су у омрази и свађи с другом дјецом, те заиста држим да им основ дају њихови родитељи и укућани, а то је врло жалостан примјер домаћег васпитања; јер ако су родитељи ма у каквом неспоразуму међу собом, то не би требало о томе дјеца да знају, него би требало међу дјецом развијати слогу и брацку љубав као што нам и свето писмо заповиједа — „Љубите и непријатеље ваше.“

Из досадањег мојег говора у ком у неколико примјера наведох, увиђели сте какво треба да је васпитање нашег подмлатака — наше среће и будућности и какве су дужности родитеља према дјецџ

На првоме мјесу родитељска је дужност да своју дјецу васпитавају добрим примјерима; но то је тешко извести, јер многи родитељи у стању нијесу да васпитавају дјецу, што нијесу мале прилику добити домаће васпитање; с тога се таквијема препоручује да се од свега пред дјецом клоне — што дјецу несрећном у животу учинити може. У колико добри примјери, лијеп углед корисно упливише на дјецу, у толико штетно и рђаво упливишу на њи рђави примјери родитеља; јер у залуду ће родитељи препоручивати ђецџ љубав и слогу, а они се сами свађају и не слажу; кад родитељи препоручују дјецџ вјеру у Бога, поштовање према истини и правди, љубав к раду и дужности, а у свиму томе сами показују недостатке — та дјеца не могу добити право домаће васпитање.

Поштовани скупе!

При завршетку да вам напоменем и ово, да је свет и узвишен позив родитељски и никада не треба да с ума вашег мичете Богом освештану дужност. Никада не заборављајте, да од вас зависи будућност и срећа ваше дјеце, а с тим и срећа породице општине и државе. Родитељи су нарочито дужни да се непрестано сјећају ове истине, јер је нарочито њима од самог Бога повјерено васпитање дјеце. Они су одређени да дају добре и честите грађане или људе од пропасти и убице друштвене. Родитељи су позвани да своју дјецу упуте или на част и славу породице, општине и државе, или, да их спусте у блато злочинства, па зато родитељи носе и нарочиту одговорност за будућност среће своје. На основу свега овога препоручује вам се, да са родитељском љубављу усађујете у дјечија срца: вјеру и љубав према породици општини и отаџбини.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Из Митрополије. Његово Високопреосвештенство Митрополит г. Митрофан отпутовао је на воде ради опорављења здравља.

— На Петровдан је произведен г. Михаил Дожић, игуман морачки, за архимандрита.

Приложници. — *Павић Ђелевић*, из Братоножића, приложио је за своју душу парохијалној цркви храму светога оца Николаја на Пелев-бријег слиједеће црквене утвари: један крст са стопом од 60 фиорина, једну сребрну кадионицу, и два велика требника.

Свештеник Вуковачки *Ристо Поповић*, наручи једно звоно с прибором, кога приложи *Нико Пешков Улићевић* храму свете Тројице у Вуковцима Зетекој Нахији.

Објава. — Мића Срдов из Комана прије неколике године отумарао је у свијет, и прије поласка свога оћерао је од себе своју супругу Борику, кћер Переше Николића из Загарача, без да је противу ње ишта изнио, што би је могло окривити. Пошто Борика већ губи сваку наду на повратак свога мужа и на продужење брачног им сажитија, то пријавила се с молбом, да се ослободи од брачне везе са Мићом.

За то овијем позива се редени Мића, да се најдаље до 1. Октобра тек. године пријави у канцеларију Митрополије ове ради ријешења његове парнице са Борицом. Не дође ли Мића до вишереченога рока, онда ће се Борика ослободити од брачне везе са Мићом на његову штету.

Издато из канцеларије Митрополије Црногорске.

Број 958.

Цешине, 26. Јунија 1898.

Ш К О Л С К И Г Л А С Н И К

Распоред испита у к. ц. Државној Гимназији и Богословско-Учитељској школи, у год. Шк. 1897-8.

18 јуна, у четвртак, I. раз. Богословско-Учитељске Школе.

19 јуна, у петак, III. раз. Богословско-Учитељске Школе.

20 јуна, у суботу, наука вјере и српски језик у сва четири разреда Гимназије.

22 јуна, у поведјелник, латински и грчки језик у сва четири разр. Гимназије.

23 јуна у уторак, руски и француски језик у сва четири разр. Гимназије.

25 јуна, у четвртак, математика у сва четири разр. Гимназије.

26 јуна, у петак, географија и историја у сва четири разр. Гимназ.

27 јуна, у суботу, зоологија, ботаника, минералологија, физика, хемија
I—IV р. Г.

28 јуна, у недјељу, благодарење, читање биљежака и распуст.

Испити трају од 8—12 прије подне и 2—5 послје подне.

Цетиње, 16 јуна 1898 г.

У п р а в а.

Из Института Царице Марије. Г. Г. родитељима и старатељима ученица Дјевојачког Института Царице Марије на Цетињу јавља се шљедће:

1) Испити ће се од сада држати сваке друге године и то само онијема ученицама, које свршавају, или које прелазе из другог у треће, најстарије, одјељење, т. ј. из IV.-ог у V.-и разред.

2) У мјесто испита држаће се ученицама репетиције, и то три пута преко године — о Божићу, о Ускреу и при свршетку школске године, т. ј. од 1—15 Јуна.

3) Строго ће се испунити онај параграф Институтског Устава, који гласи: „у трећем, најстаријем, одјељењу. (V. VI. разреду) остављају се само најбоље ученице по владању и учењу.“

4) За пријелаз у треће одјељење, т. ј. у V. разред, треба имати општу биљешку за награду III.-ег степена, т. ј. 4.25 (4+), а тако исто и за пријелаз у VI. разред. У владању мора бити биљешка 5.

5) Која ученица редовно и потпуно сврши течај Института и има у VI.-ом разреду општу биљешку за награду II.-ог степена, т. ј. 4.50 (4^{1/2}), она добија од Књажевског Црногорског Министарства Просвјете *Диплом*, који јој даје право, да може бити учитељица у основнијем и средњијем женскијем школама. За мањи успех Институт даје само *Свједочанство*. и оној ученици, која би свршила са IV.-ијем разредом.

6) Ако која ученица не би показала успех у француском језику, те због тога не би могла пријећи у старији разред, — таква би могла бити ослобођена од овога предмета, али у томе случају хој би био забрањен пријелаз у најстарије одјељење (V., VI. р.) те би морала свршити течај Института са IV.-ијем разредом.

Цетиње, 14 Јуна 1898 г.

Началница Института

С. Мертваго.

Начела и правила за подјељивање образовне и практичне обуке у рачунству од I. I. Sachse-a, знаменитога методичара рачунства: 1. Све рачунање оснива се на јасним појмовима и бројевима. 2. Обучни је поступак искључиво развијајући. 3. Полазити треба од једноставна к сложену, од лака к тежем, од позната к непознату. 4. Код основнога градива треба се дуље задржати. 5. Рачунање нека је на сваком ступњу мисаоно рачунање, а нигда бесвијесно по правилу. 6. У памет треба добро утувит све, што практичан рачунар мора да знаде. 7. Усмено је рачунство припрева писмену и треба да се његује успоредо. 8. Чисто и примјено рачунање треба спајати на свим ступњевима. 9. Оно, што су ученици разумјели, треба на сваком ступњу вјежбаи дотле, док не науче бжежно рачунати. 10. Гдје наравно градиво пружа прилику за морално образовање, треба га зато без оклијевања употребити. 11. Непресвљена господарствена начела треба развијати и установљивати, пак одређено изража-

вати. 12. Велике бројеве у примијењеним задацима треба избјегавати. 13. Писмени поступак треба готово без изнимке тако удесити, да буде подобан и обућивати душевне способности ученика. 14. Тако звани темељни и главни поступак јест рачунање са свотама, па је довољно, ако се управи на четири темељне врсте рачуна и на закључни рачун. 15. На свим ступњевима треба да се стављају задаци истинити и сходни. 16. Кад учитељ развија рјешидбу неке задаће, или кад ученик самосвојно рјешава задатак, не смије се трпјети ништа, што би сметало ваљаноме закључивању, спорим учинило мишљење, забашурило и растресеност, или што би могло ослабити одлучност воље. 17. Сваки сат за рачунање треба да је по могућности и сат за језикословну обуку. 18. Усменом рачунству треба да су ученици тако привикли, да пазе само на унутрашњу вриједност бројева, да редосљед, како ће неки задатак узрачунати знаду, точно казати, да сваки задатак одмах разумију, кад га само једанпут чују, и напоскон да неке мајсторије точно упамте. 19. Сатове за рачунање треба подједнако подјелити на шест недјељних дана, и тако их смјестити, да ученици буду и њима по могућноста душевно свјежи. 20. Највеће јамство, да је рачунствена обука успјешна, подаје нам особа учитељева. „Napredak.“

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

NACIONALNA

Спомоћно удруство р. исповиједи за свештенство и народ. Написао Митрополит Митрофан Бан, Цетиње, К. Ц. Државна Штампарија. 1898. Цијена 1 фиор. Ово је друго дјело од нашег Митрополита, врло је важно и добро дошло не само нашим свештеницима, него и свијем православнијем хришћанима. Књига је велика око 20 табака, па према томе цијена јој је врло мала.

Изашао је 6 и 7 број **Споменка**, дјечијег листа. Споменак излази сваког 1 дана у мјесецу, а цијена за Црну Гору 1 фор.

Овај дјечији лист, који излази у Панчеву, а којег уређује вриједни учитељ Иван Мартиновић, вриједно би било да све српске куће примају, у којима има младежи, јер он не само што пружа забаву, него још и поуку.

(Школски извјештаји.) *Девети извјештај о православној срп. Богословској Училишту у Срем. Карловцима.* Школска година 1897—98. Саставио протопрезвитер Јован Вучковић проф. богословије и ректор богословског училишта. —

У овом училишту било је прошле школске године свега 79 слушаца и то: из Архидијезе 30, из дијецеза Горњо Карловачке 7, Пакрачке 1, Бачке 24, Вршачке 8, Темишварске 6, Будимске 3.

Годишњи извјештај о српској народној (аутономној) школи у Загребу, за школску 1897-8. годину. У Загребу Српска Штампарија 1898. У овом извјештају има лијепо чланчић „Родитељски дом и школа“ од учит. Мите Грујића.

Љ. Јовановић. **Српска Књижевна Задруга** поводом V и VI кола њених издања. Отштампано из „Дјела“. Биоград. 1898.

Књижевна награда. Кандидат Кијевске Духовне Академије, сад професор Цетињске Богословско-Учитељске школе, г. Л. Поповић добио је прву награду од савјета Академије за монографију из наше историје: „**Черногорские Митрополиты Петръ I и Петръ II.**“.

(**Позив на претплату**). Глиша Костић, учитељ школе Врбовачке, написао је и дао у штампу књигу: „**Ча Митина Школа**“. У овој књизи писац ће нам изнијети старински начин школовања у Љесковцу под Турцима, а такво је били и по другијем мјестима. Цијена је књизи 80 пара динар.

Успомене из нашег црквено-народног живота од дра Теодора Мандића. Прва свеска. у Новом Саду, Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића 1898.

Позив на претплату

Повољан одзив од стране цијењених претплатника, као и од појединих мојих пријатеља, који се озбиљно заузеше, да се моја прва књига **Руковџт поуке** што више разшири, а уз то веледушна помоћ *високе земаљске владе*, која ми откупи овећу количину поменути књиге потакну ме, да дадем у штампу и другу књигу, која ће такођер изићи под истим натписом:

РУКОВѢТ ПОУКЕ

NACIONALNA
VI **Књига Друга**

Zanimivi Opis Dalekih Zemalja.

У овој књизи биће штампани занимиви **Родови крајева**, као што су: **Синајска гора; Исландија; Персија I. дио (хисторијски) Куба; Св. Јелена; Персија II. дио (етнографски); Belle-Isle; Ceylon.**

Књига ће бити украшена са више значајних илустрација из поменутих крајева (као прилог.) Износиће **9—10 штампаних табака** у формату као и прва (нешто ширем), дочим ће штампарска зарада били много укуснија него у првој.

Цијена је књизи **70 новч.** Господа претплатници добијају књигу о мом трошку, а господа сакупљачи једанајести примјерак на дар.

У овој књизи биће штива и забаве за свакога; а особито подесна је за награду пригодом школеких испита.

Моја прва књига нашла је на врло повољан одзив како у читалачком тако и критичарском свијету. Критика не само, да ју је похвалила, него и топло препоручила; а пошто ова друга књига не уступа првој, сувише је својим занимивим и поучним садржајем наткриљује, надам се, да ће наћи још повољнијег одзива.

Књига ће бити доштампана за кратко вријеме, с тога молим све пријатеље књижевности, моје личне пријатеље и познанике, а особито браћу учитеље како у Босни и Херцеговини, тако и изван ње, да се заузму око сакупљања претплате за ову књигу.

Претплату прима: **Издавачка Књижарница и Штампарија Пахер и Кисића у Мостару** (Херцеговина).

Напомена.

Истом што дадох у штампу другу своју књигу, стигоше на прву толике наруџбе, да је прва наклада посве распачана. Овај прелијепи одзив потакну ме да приредим на брзу руку:

ДРУГО ПОПРАВЉЕНО ИЗДАЊЕ

прве моје књиге, **Руковџ поуке**, која ће такођер за кратко вријеме бити штампана.

У овом издању биће само неке штампарске погрјешке поисправљене; а да ме је здравље послужило, био бих неке чланке проширио, па можда и који нови додао. Али што није сада, надам се у драгога Бога, да ћу то моћи учинити касније, ако дође до трећег издања. Ово друго издање ипак ће се од првога разликовати љепшим форматом и укуснијом штампарском израдом.

Цијена књизи остаје иста, наиме **35 новч.** Господа претплатници добијају књигу о мом трошку, а господа сакупљачи једнајести примјерак на дар.

Претплату прима као и прије: **Издавачка Књижарница и Штампарија Пахер и Кисића у Мостару** (Херцеговина), која је за ову прву као и за другу књигу дала приредити врло дивотан повез са златорезом, па ко жели тако повезане књиге добити, нека се изволи чим прије обратити на исту књижарницу.

Уједно израђујем своју најдубљу захвалност високој земаљској влади за Босну и Херцеговину на милостивом подупирању, те свим пријатељима и знанцима као и вриједној, сваке хвале достојној **Издавачкој Књижарници и Штампарји Пахер и Кисића**, која са својим енергичним заузимањем око растурања како за још тако и за сваку другу по народ корисну и поучну књигу доказује, да јој лежи на срцу не само материјална корист, него и књижевно развиће у поносној Босни и крсној Херцеговини. — За кратко вријеме поменута књижарница и штампарија издаде и неколико властитих веома укусних издања, која у књижевном свијету добише признање и похвалу, што јој може само на част служити.

С тога молим све ове факторе, да ме и надаље у овом мом подузећу потпомогну; а Бог дао, те било све у корист и напредак милога нам народа!

Умољавам славна уредништва свих листова, да по могућности овај оглас донесу у својим цијењеним листовима.

С пошеовањем

Никола Мараковић

равнатељ трговачке школе
у *Травнику*, (Босна).

